

MKR-SAK 24/01

DEN NORSKE KIRKES KONTAKTER MED ANDRE TROS-
OG LIVSSYSSAMFUNN I NORGE

Saksbehandler:

Ørnulf Steen

Dokumenter:

- Saksfremstilling med forslag til vedtak
- NØM-dokument: Den norske kirkes kontakter med andre tros- og livssynssamfunn i Norge.
- Vedlegg til NØM-dokumentet, bestående av
  1. Refleksjoner omkring dialogbegrepet, v/Notto R. Thelle, utarbeidet til møte i NØM, okt.1998
  2. Div. rapportrer fra kontaktgruppa med IRN
  3. Statutter, instruks for koordinator og årsmeldinger fra STL samt "Oslo-deklarasjonen om tros- og livssynsfrihet.
  4. Innledningen til rapport fra "Nasjonal dialog om tro og livssyn" og Kopi av artikkel om dialogen i Kirkeaktuelt*Vedlegget til NØM-dokumentet er dokumentasjon for dem som har anledning til og ønsker å fordype seg mer.*

NØMs BEHANDLING AV SAKEN

Denne saken ble behandlet av Nemnd for økumenisk samarbeid og misjon (NØM) i møte 1. og 2.februar. I det følgende utdrag av NØM-protokollen:

NØM-sak 05/01: DEN NORSKE KIRKES KONTAKTER MED ANDRE TROS-
OG LIVSSYSSAMFUNN I NORGE

Følgende sakspapirer var utsendt:

Notat om Den norske kirkes kontakter med andre tros- og livssynssamfunn i Norge med diverse vedlegg.

I tillegg til det notatet trekker frem, ble følgende understreket i NØMs behandling av saken:

Det er ønskelig at kontaktgruppene gir rom for samtalen om spiritualitet.

Det ble understreket at dialogarbeid tar tid.

Dialogene må tåle at konfliktfylte tema tas opp. Det er nødvendig at Dnks representanter er tydelige i dialogen. Her ble bl.a. nevnt problematikken omkring arrangerte ekteskap og tvangsgifte, pakistanske kvinner som lever i skjul p.g.a. frykt for tvangsgifte.

Det er ønskelig at bispedømmene søker kontakt med representanter for andre trossamfunn, selv om dette kan være vanskelig, eksempelvis med muslimske grupperinger, både fordi de er relativt fragmenterte og har lite ressurser til å drive kontaktarbeid med andre trossamfunn.

Det er viktig at Dnk er med på å sette dagsorden i alle kontaktgruppene.

Vedtak:

- 1) *NØM understreker viktigheten av at Den norske kirkes engasjement gjennom Dialoggruppene med muslimer og med jøder og Samarbeidsrådet for tros og livssynssamfunn fortsetter.*
- 2) *Sakspapiret til denne saken endres i overensstemmelse med synspunkter fremkommet i møtet og oversendes til behandling i MKR.*

Vedtaket punkt 2 er fulgt opp ved at merknadene fra NØM er innarbeidet i vedlagte notat.

SAMMENFATNING AV NØM-DOKUMENT

NØM-dokumentets hovedinnhold:

1. INNLEDNING s.4
2. BAKGRUNN s.4
3. TERMINOLOGI s.4

Avsnittet refererer til fire ulike nivåer i forståelse av dialog utarbeidet av Notto Thelle:

1. Dagliglivets dialog
  2. Dialog utfra engasjement for felles anliggender
  3. Dialog om spiritualitet
  4. Den teologiske og filosofiske dialogen.
4. VÅRE DIALOGER s.5

Det refereres kort til historien bak og det som har skjedd gjennom kontaktgruppene med Islamsk råd Norge (IRN) og med Det Mosaiske Trossamfunn (DMT) samt de viktigste sakene fra Samarbeidsrådet for tros og Livssynssamfunn (STL).

5. NOEN PROBLEMSTILLINGER OG VIDEREFØRING AV ARBEIDET s.9

Avsnittet innleder med å understreke at den tiltagende flerreligiøse og flerkulturelle situasjonen er en ny erfaring for Dnk som gjennom historien har vært flertallets kirke. Båndene mellom statsmakt og kirke øker også behovet for gjennomtenkning av vårt forhold til andre trossamfunn. Avsnittets pkt. a (s.9 og 10) reiser kortfattet problemstillingen om **forholdet mellom dialog og kirkens misjonerende vesen**. Dialogen vi fører med andre tros- og livssynssamfunn har ikke et misjonerende sikte, men er allikevel ikke i strid med kirkens misjonerende vesen. Det er ikke kirkens aktivitet i seg selv som gjør den misjonerende. Det misjonerende ligger grunnleggende sett i at Gud i sitt vesen er relasjonell og søker fellesskap med sin skapning. I møter mellom mennesker er Gud ved sin Hellige Ånd tilstede. I avsnittets pkt. b (s.10) omtales **dialog og spiritualitet**. De tosidige dialogene har til nå vært mye preget av religionspolitiske spørsmål og spørsmål knyttet til minoritetenes rettigheter.

STL fremstår imidlertid som en tydeligere arena for de religionspolitiske spørsmål. Det kan derfor være ønskelig å intensivere dialogen knyttet til spiritualitet i de tosidige kontaktgruppene. Avsnittets pkt. c (s.11) om **dialog og religionspolitikk** understreker viktigheten av at Dnk er aktiv deltaker på den religionspolitiske arena.

FORSLAG TIL VEDTAK

- 1. Mellomkirkelig råd understreker at det er viktig å fortsette dialog og samarbeid gjennom kontaktgruppene med muslimer, jøder og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og gir sin tilslutning til oppsummeringen i NØM-sak 05/01. Mellomkirkelig råd vil særlig understreke følgende .....*
- 2. Mellomkirkelig råd vil styrke informasjonen om Den norske kirkes kontakter med andre tros- og livssynssamfunn gjennom Kirkeaktuelt, Kirkens informasjonstjeneste og ulike mediakontakter.*
- 3. Mellomkirkelig råd mener det er viktig at det etableres lokale kontaktgrupper og vil stimulere til at det skjer der hvor det er naturlig bl.a. gjennom henvendelse til bispedømmene og gjennom samarbeid med Kristent Interkulturelt arbeid (KIA), Areopagos, Emmaus, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og andre aktuelle instanser.*

the 1990s, the number of people in the world who are under 15 years of age is expected to increase from 1.1 billion to 1.5 billion.

As a result of the demographic changes, the number of people in the world who are 65 years of age and older is expected to increase from 300 million in 1990 to 600 million in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 15 years of age and younger from 1.1 billion in 1990 to 1.5 billion in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 65 years of age and older from 300 million in 1990 to 600 million in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 15 years of age and younger from 1.1 billion in 1990 to 1.5 billion in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 65 years of age and older from 300 million in 1990 to 600 million in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 15 years of age and younger from 1.1 billion in 1990 to 1.5 billion in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 65 years of age and older from 300 million in 1990 to 600 million in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 15 years of age and younger from 1.1 billion in 1990 to 1.5 billion in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 65 years of age and older from 300 million in 1990 to 600 million in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 15 years of age and younger from 1.1 billion in 1990 to 1.5 billion in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 65 years of age and older from 300 million in 1990 to 600 million in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 15 years of age and younger from 1.1 billion in 1990 to 1.5 billion in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 65 years of age and older from 300 million in 1990 to 600 million in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 15 years of age and younger from 1.1 billion in 1990 to 1.5 billion in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 65 years of age and older from 300 million in 1990 to 600 million in 2020.

The demographic changes are also expected to increase the number of people in the world who are 15 years of age and younger from 1.1 billion in 1990 to 1.5 billion in 2020.

NØM DOKUMENT:

DEN NORSKE KIRKES KONTAKTER MED ANDRE TROS- OG LIVSSYNSAMFUNN I NORGE

1. INNLEDNING

Det er utarbeidet et relativt fyldig sakspapir til denne saken. Det er tenkt å skulle være tilstrekkelig til å delta i samtale og beslutninger både i NØM og MKR. Samtidig er det lagt ved en del dokumentasjon for dem som har anledning til og ønsker å fordype seg mer.

2. BAKGRUNN

Dnk, gjennom MKR, har siden 1993 vært i regelmessig og offisiell kontakt med representanter for muslimene i Norge. Dette ble bl.a. muliggjort da Islamsk Råd Norge (IRN) ble etablert. Senere ble det også etablert en kontaktgruppe med Det Mosaiske Trossamfunn (DMT), og Den norske kirke ble medlem i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL).

På bakgrunn av at Dnk nå i noen år offisielt har vært i kontakt med andre tros- og livssynssamfunn, legges denne saken frem for NØM til behandling og deretter oversendelse til MKR. Saken vil bli behandlet på MKRs møte i mai 2001. Dette skjer utfra et behov for å stanse opp for å drøfte kontakten med andre trossamfunn og å bekrefte et fortsatt engasjement.

Det presiseres at dette notatet omhandler kontakter i Norge. På samme tid har dette linker til internasjonalt arbeid både gjennom Oslo-koalisjonen, KV og LVF.

3. TERMINOLOGI

Denne saken har navnet "Dnks kontakter med andre trossamfunn i Norge". I det daglige veksler vi mellom å omtale dette som dialoggrupper, kontaktgrupper og religionsdialog. Ordet "dialog" kan ha mange betydninger. En måte å foreta presiseringer fremkommer i notat fra Notto Thelle som er vedlagt. Thelle viser til fire ulike nivåer i dialogen:

4. Dagliglivets dialog
5. Dialog utfra engasjement for felles anliggender
6. Dialog om spiritualitet
7. Den teologiske og filosofiske dialogen.

Som det vil gå frem av dette sakspapiret, har vekten i de sammenhenger der MKR er involvert, ligget mest i det andre nivået, med sporadiske "besøk" i 1. og 3. nivå. I praksis betyr dette en kontakt som først og fremst har angått de utfordringer vi møter ved at deler av det norske samfunn i økende grad har blitt flerreligiøst og flerkulturelt. I tillegg bør nevnes at Emmaus-prosjektet, som tilhører Areopagos, har arbeidet mer med det tredje nivået.

4. VÅRE DIALOGER

Det første offisielle møtet som MKR arrangerte med muslimske organisasjoner i Norge, var i desember 1992. Det ble da tatt initiativ til et møte med imamer i Oslo-området. Året etter ble det opprettet en kontaktgruppe mellom MKR og IRN. MKR behandlet i sitt møte i mai 1996 (MKR sak 23/96) en sak om "Religionsdialog i Norge" der både kontakten med muslimer, jøder og eventuelt medlemskap i "Kontaktrådet for religions- og livssynspolitiske spørsmål" (senere "Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn STL) ble behandlet

a) Muslimene

Samlerapporter fra kontaktgruppa med IRN har vært utarbeidet av kontaktgruppas leder. Rapportene vedlegges. Følgende trekkes frem:

- Skolen og KRL-faget har stått som et sentralt samtaletema i Kontaktgruppa hele tiden. Slik faget ble utviklet, har muslimene særlig kjempet for retten til fullt fritak.
- Da Carl I Hagen i 1996 kom med sin stigmatiserende og grove omtale av muslimer, førte dette til at MKR avga en uttalelse i mai 1996: "Fordommer og trakassering av muslimer i Norge". Kontaktgruppa har hele tiden vært opptatt av å delta aktivt i markering mot muslimsk fremmedfrykt både i kirke og samfunn. I denne sammenheng kan også nevnes MKRs uttalelse til støtte for muslimers rett til bønnerop (febr. 2000).
- På samme tid har kontaktgruppa hentet fram kritiske merknader i forhold til problematiske utspill fra muslimer i Norge og vanskelige forhold for ikke-muslimer i andre deler av verden. Bl.a. har kontaktgruppa samtalt om situasjonen i Sudan og særlig om forholdene for de kristne under en regjering som ønsker å praktisere shari'a -lovgivning.
- I febr. 1997 sendte MKR og IRN et felles brev til menigheter og muslimske forsamlinger i aktuelle byer med oppfordring til større lokal kontakt.
- Dialoggruppa tok i 1996 initiativ til et samtaleopplegg mellom muslimske og kristne kvinner. Dette samarbeidet førte til lansering av boka "Dialog med og uten slør", høsten 2000.
- Rammebetingelsene for kontakt mellom trossamfunnene i Norge endret seg mye da STL ble etablert. Det har ført til at de religionspolitiske spørsmål har fått flere arenaer. Det er dessuten større oppmerksomhet omkring det faktum at deler av Norge i økende grad fremstår som et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn.
- I denne situasjonen har leder av kontaktgruppa med muslimene i en av sine rapporter pekt på ønskeligheten av å satse mer på langsiktig arbeid med etiske og holdningsmessige spørsmål.
- Det er et problem for våre kontakter med muslimene at vi ikke når hele bredden av moskeer gjennom IRN. To av de største pakistanske moskeene er for eksempel ikke medlem av IRN. Vi savner derfor kontakten med de brede folkereligjøre islamske miljøene.
- Arbeidet i kontaktgruppa har bidratt til å bygge tillit mellom kristne og muslimer. Det har skapt nettverk mellom representanter for de to trossamfunnene. For kort tid siden preget saken med omskjæring av kvinner media. Den gjensidige tilliten som er bygget opp, var da en

viktig grunn til at det var mulig både å ta avstand fra omskjæring av kvinner, kritisere de uklare holdningene til dette som var kommet frem i noen muslimske miljøer, og å opprettholde god kommunikasjon i forhold til IRNs opplevelse av at denne saken også bidro til å stigmatisere muslimene som gruppe.

Kontaktgruppa med IRN har medlemmer fra Dnk og to representanter fra Norges kristne råd. Medlemmer i gruppa pr. 01.01.2001: Oddbjørn Leirvik (leder), Inger Nesvåg, Jan Opsal, Anne Hege Grung, Peder Gravem, Olav Dag Hauge (som domprost i Oslo), Lars Erik Nordby (Metodistkirken/NKR), Kari Vogt (Den katolske kirke/NKR), Ørnulf Steen (sekretariatet MKR).

Kontaktgruppa har som målsetting å møtes to ganger pr. år. De senere årene har dette vært vanskelig å gjennomføre. Dette skyldes i stor grad at IRN som drives på frivillig basis, har lite ressurser. Mye av deres oppmerksomhet har i de senere årene vært rettet mot det som har vært konfliktområder for dem som del av det norske samfunn.

Det er løpende kontakt mellom kontaktgruppas to ledere, og AU har kommet sammen mellom møtene både for å forberede kontaktgruppemøtene, men også for å behandle aktuelle saker som har vært fremme i media og samfunnsdebatten.

b) Jødene

Under behandlingen av årsmeldingen fra MKR i Kirkemøtet 1995 gjorde komite C følgende merknad: "Komiteen vil oppfordre MKR til å initiere en jøde-kristen dialog i Norge".

14.mai 1997 møttes for første gang representanter for DMT og MKR til kontaktgruppemøte.

I det følgende noen av de saker og tema som har vært behandlet av gruppen:

- Representanter for DMT var veldig tidlig ute med å understreke at dialog ville være utenkelig dersom omvendelse var målet. Gjensidig respekt ville være en forutsetning for dialogen. Fra DMTs side lå det også en forventning om kirkelig støtte til arbeid mot antisemittisme, og at kirken skulle motarbeide de negative bilder av jødedom og jøder som noen ganger kommer frem i skolens undervisning om jødene. Representantene for DMT har ikke ønsket å føre en kvalifisert teologisk dialog med våre representanter.
- Jødebo-oppgjøret har vært tema på flere av møtene. Bl.a. som følge av dette kunne MKR følge opp og gi støtte til endelig avklaring av denne saken i forhold til myndighetene. Det har vært samarbeid også i forbindelse med etableringen av Holocaust-senteret.
- Også i kontakten med jødene har KRL-faget vært et tilbakevendende tema.
- På samme måte som i kontakten med muslimene har også kontakten til DMT vært med på å bygge tillit og skape en basis for samhandling i forhold til konkrete saker.

Det Lutherske Verdensforbund (LVF) har gjennom flere år hatt løpende kontakt med jødene. I september 2001 inviterer LVF til en konsultasjon med representanter både for jøder og kristne under tema: "Anti-Semitism and Anti-Judaism today. A LWF Consultation as a Contribution to

the Jewish-Christian Dialogue". MKR har nominert representanter for DMT og DNK til deltakelse.

Vi fikk eksempel på noen av vanskelighetene i relasjonen med jødene da tematikken dialog og misjon blant jøder kom opp i slutten av november. Avisen Vårt Land refererte fra en innledning til samtale om de ulike dialoggrupper og inter-religiøse initiativ som finner sted i Norge som gen.sekr. Stig Utne hadde hatt i Det Mosaiske Trossamfunn. Utne understreket der at dialogen med DMT ikke har et misjonerende sikte, noe som fikk Israelmisjonen til å spørre om MKR ikke lenger ville at det skulle drives misjon blant jøder. Utne understreket i intervju at han ikke hadde ønsket å si noe generelt om Dnks forhold til jødemisjon, men om den konkrete dialogen med DMT som vi deltar i.

Følgende er medlemmer av kontaktgruppen: Cecilie Jørgensen Strømmen, leder (pørmisjon fra des.2000 p.g.a. flytting til New York), Oskar Skarsaune, Egil Eikseth, Ørnulf Steen (sekretariatet MKR). Det arbeides med å oppnevne en person i Cecilies sted.

Gruppen har som målsetting å møtes tre ganger pr. år. samtidig som man forsøker å holde kontakt via lederne for de to partene.

c) Samarbeidsrådet for tros og livssynssamfunn (STL)

Med utgangspunkt i organisasjonen "Aksjon livssynsfrihet i skolen" (ALS) ble det i 1995 formulert et ønske om å opprette et kontaktforum for de ulike tros- og livssynssamfunnene i Norge. Man kjente behov for å få gjennomslagskraft hos myndigheter, i media og i folket, men også for å diskutere felles problemstillinger mer uformelt.. Også ved dannelsen av STL var en viktig del av bakgrunnen problemene som livssynsminoritetene kjente i forhold til KRL-faget. ALSs profil var i stor grad aksjonistisk og preget av kampen som minoritetene kjempet mot stat/majoritet. MKR var i første omgang nølende i forhold til deltakelse. Det var uklart om man ønsket STL som en interesseorganisasjon eller et kontaktforum Gjennom samtalene viste det seg imidlertid at vekt ble lagt på samordning av religionspolitiske spørsmål i norsk politikk.

MKR ble medlem da STL ble stiftet.. STL har som formål (statutter og instruks for koordinator vedlagt):

- Gjennom dialog å fremme gjensidig forståelse og respekt mellom tros og livssynssamfunn.
  - Å arbeide for fremme av likestilling mellom tros- og livssynssamfunn i Norge basert på FN-konvensjonen om menneskerettigheter og Europakonvensjonen om menneskerettigheter.
  - Å arbeide internt og eksternt med sosiale spørsmål i et tros- og livssynsperspektiv.
- Allerede da STL ble stiftet var det klart at uttalelser og handlinger fra STLs side er avhengig av enstemmighet blant medlemmene. Dette er et viktig punkt som bidrar til å skape ryddige samarbeidsforhold og trygghet for alle tros- og livssynssamfunnene som er med.

STL begynte sitt arbeid uten flere ressurser enn de som kom inn ved at medlemmene betalte kr 2000 i årskontingent. Frikirkerådet påtok seg å være sekretariat slik at dets generalsekretær som ble valgt til STLs første formann, også tok seg av alle de praktiske og administrative sakene. Fra

1999 har STL fått en liten bevilgning over statsbudsjettet (for 2000: kr 260.000). Dette har gitt mulighet til å etablere et sekretariat (i kontorfellesskap med Norges kristne råd i Kirkens hus) og ansette koordinator i halv stilling.

Et særtrekk ved den norske måten å organisere kontaktarbeidet mellom tros- og livssynssamfunnene på bør nevnes. Helt fra begynnelsen har Human Etisk Forbund (HEF) vært del av STL. Så langt vi er kjent med, er dette det eneste land hvor også livssynshumanistene er med i et slikt organisert kontaktarbeid, i motsetning til for eksempel i England der man har lange tradisjoner på kontaktarbeid mellom trossamfunnene. At HEF deltar aktivt i STL utfordrer de religiøse trossamfunnene til å erkjenne og ta konsekvensene av at livssyn uten religion også er et alternativ, og ikke mindre utfordrer dette livssynshumanistene.

I det følgende refereres noen av de sakene som STL har arbeidet med:

- Fra starten hadde STL nok med å etablere seg og arbeide med strukturer og ordninger. Ettersom de aller fleste av representantene for medlemmene gjorde arbeidet i STL på frivillig basis eller i beste fall som en del av andre jobber, var slagkraften til organisasjonen begrenset. Men som årsmeldingene viser, hadde man allerede på et tidlig tidspunkt kontakt med flere av departementene og underliggende organer.
- Den første store saken som STL arbeidet med, var Oslo-konferansen for tros- og livssynsfrihet. Sammen med MKR, Diakonhjemmets Internasjonale Senter og Institutt for menneskerettigheter inviterte man 150 internasjonale og 50 norske deltakere til konferansen. Disse representerte et bredt spekter av innflytelsesrike personer fra det politiske miljø, menneskerettighetsinstitusjoner, akademiske institusjoner og ledere for religiøse og humanistiske organisasjoner. Konferansen resulterte i "Oslo-deklarasjonen om tros og livssynsfrihet" (vedlagt) og i neste omgang til opprettelsen av "The Oslo Coalition on Freedom of Religion or Belief" som arbeider med religionsfrihetsspørsmål internasjonalt. MKR er representert i styret for Oslo-koalisjonen. STL deltar også i styret med tre representanter. Gunnar Stålsett er leder av det internasjonale styret. Oslo-koalisjonen og STL eksisterer i et gjensidig avhengighetsforhold som holder sammen det nasjonale og det internasjonale.
- Det andre store prosjektet som STL har vært involvert i, er "Nasjonal dialog om tro og livssyn". Sammen med Verdikommisjonen inviterte STL til dialog mellom representanter fra de 15 største tros- og livssynssamfunnene i Norge. Arbeidet pågikk fra november 1999 til september 2000. Innledningen til sluttrapporten er vedlagt. Dessuten vises til den samlede sluttrapport som ligger på nett under adressen: www.verdikommisjonen.no
- STL vil arbeide for å stimulere til lokale dialoger på aktuelle steder i Norge. I Stavanger er en slik dialog allerede godt i gang. Andre aktuelle steder er Kristiansand, Stavanger, Bergen og Trondheim.
- STL har også uttalt seg om flere saker som går frem av vedlagte årsmeldinger.

Det er verdt å merke seg at STL, i sine møter, fungerer som dialog på flere av de plan som det innledningsvis i dette dokumentet vises til.

MKR har oppnevnt Gerd Marie Ådna og Ørnulf Steen til Dnks medlemmer i STL.

d) Andre dialogaktiviteter med tilknytning til Dnk

Areopagos (tidligere Buddhistmisjonen) er den av organisasjonene innenfor Dnk som har tydeligst profil innenfor arbeidet med dialog, både i Østen, men i økende grad også i Skandinavia. Emmaus, senter for dialog og spiritualitet, er en del av Areopagos og arbeider særlig med dialog omkring spiritualitet. Emmaus har avdelinger både i Oslo, Bergen, Tromsø, Stavanger og Sarpsborg.

Studentforbundet er en annen av organisasjonene som særlig har arbeidet med religionsdialog. Bl.a. var representanter for Studentforbundet med i ungdomsdialogen under den nasjonale dialog om tro og livssyn. Også Studentforbundet er engasjert i internasjonale dialoger.

Kristent Interkulturelt arbeid (KIA) har i mer enn 25 år drevet med arbeid blant folk som har flyttet til Norge, i de senere årene også med økende vektlegging på dialogarbeid.

Nevnes bør også den kirkelige kontakten med alternativnettverket, særlig som følge av Kirkemøtets arbeid med den åndelige lengsel i vår tid.

5. NOEN PROBLEMSTILLINGER OG VIDEREFØRING AV ARBEIDET.

Den norske kirke har gjennom sin historie vært flertallets kirke. Dessuten utfordrer båndene mellom statsmakt og kirke på en spesiell måte til å gjennomtenke våre holdninger og handlinger i forhold til andre trossamfunn. Ikke minst gjelder det i forhold til kirkelige rettigheter i det norske samfunn som kan oppfattes som privilegier. Kirkens medlemmer og medarbeidere har i moderne tid ikke i tilstrekkelig grad vært klar over konsekvensene av dette i forhold til andre trossamfunn. I tillegg kommer det forhold at kirken, som en konsekvens av sin misjonerende aktivitet, i noen grad har gjort mennesker av annen tro til objekter. Vår tid krever endrede holdninger. Å være del av et i tiltagende grad flerreligiøst samfunn er en ny erfaring for Den norske kirke.

Religionsfriheten utfordrer oss til å holde sammen respekten for og friheten til å velge tro med det at vi faktisk er vitner om det vi har sett og hørt, at vi ønsker å dele med andre det vi selv har mottatt. Selv om det flerreligiøse samfunn er en ny erfaring for vår kirke i moderne tid, er ikke den kristne kirke uten erfaringer fra denne type samfunn. Organisasjoner tilknyttet Den norske kirke og deres medarbeidere med erfaringer fra ulike søsterkirker er ressurser for vår kirke i møte med nye utfordringer. Organisasjonenes erfaringer er representert i alle de sammenhenger der vår kirke har kontaktpunkter med andre tros- og livssynssamfunn. Men det er også aktuelt å tenke på situasjonen for den kristne kirke i de første århundreder. Fornyet studium av dette kan være nødvendig og ønskelig.

Det er nødvendig å gjennomtenke på hvilken måte Dnk skal opptre i forhold til andre tros- og livssynssamfunn. Erfaringene fra våre kontakter med andre trossamfunn aktualiserer noen problemstillinger og spørsmål til nærmere drøfting som i det følgende fremstilles i kortform:

a) Våre dialogkontakter og kirkens misjonerende vesen

Kirken er etter sitt vesen misjonerende. Samtidig sier vi at de dialogene vi er involvert i ikke har et misjonerende sikte. Det har bl.a. vært en av forutsetningene fra DMTs side for å etablere kontaktgruppen. For jødedommen som etter sitt vesen ikke er misjonerende har dette vært viktig.

Det er ikke kirkens aktivitet i seg selv som gjør den misjonerende. Det misjonerende, det grensesprengende, ligger i Gud selv. Gud er i sitt vesen relasjonell (treenigheten) og søker fellesskap med sin skapning.

Evangeliet er Gud som handler i verden gjennom sin sønn for å gjenopprette forholdet mellom seg og menneskene og mellom menneskene. Slik arbeider Gud med å nyskape og frigjøre til nye relasjoner. Kanskje har det tradisjonelle "misjonsspråket" tendert til å gjøre Evangeliet til kirkens eiendom, noe vi bringer til menneskene. Evangeliet er ikke menneskets, eller kirkens eiendom, men det er Guds handlinger som kirken kan vitne om, gjennom ord og handlinger. Fra Latin-Amerika har vår lutherske søsterkirke i USA plukket opp begrepet misjon som medvandring. Vi kan kun gå sammen med og fortelle om det vi har sett og hørt. Det er å ta mennesker på alvor som Guds skapninger, med ansvar for sine liv. Vi eier ikke Evangeliet. Vi har ikke makt over det, og vi kan ikke bruke det til å få makt over andre. Kanskje ser vi dette best når møtet med mennesker av annen tro gir oss nye innsikter i Evangeliet.

Dialogen vi fører med tros og livssynssamfunn i Norge er ikke misjonerende i betydning at den ikke er en kirkelige aktivitet som har det mål for øye å bringe mennesker til tro. Dialogen bærer ikke proklamasjonen i seg. Kirkens målsettinger og aktiviteter kan være ulike, uten at det misjonerende vesen er borte.

Samtidig er dialogen del av kirkens misjonerende vesen fordi vi tror at i møtene mellom mennesker er Gud ved sin Hellige Ånd i virksomhet. Med ståsted i det grunnleggende faktum at kirkens vesen er misjonerende, blir betydningen av å beskrive de ulike funksjonene og aktivitetene begrenset av det faktum at utenpå alle våre planer, strategier og aktiviteter, og utenfor vår kontroll, ligger "Missio Dei".

Det ligger en egen utfordring i å arbeide med missiologi som en teologi om møtet eller møtestedet.

b) Dialog om spiritualitet

Dnk har som trossamfunn offisielle kontakter med andre trossamfunn gjennom kontaktgruppene og STL. Mennesker som representerer sine trossamfunn møtes. Trossamfunn kan ikke møtes på andre måter enn at mennesker møtes. Dette utvikler personlige relasjoner og nettverk bygges. Dette skjer også ved at vi åpner våre rom av tro for hverandre. Eksempelvis innledes alltid kontaktgruppen med IRN med koranresitasjon eller Bibellesning.

Dialogen er uttrykk for en radikal åpenhet uten å bli utydelig. Gjensidig tar vi hverandres overbevisning på alvor. Villighet til å møte med "åpent visir" representerer mulighet for endring - gjensidig.

Våre tosidige dialoger har til nå i stor grad vært preget av religionspolitiske spørsmål. Når vi nå har fått flere arenaer for religionspolitikk, kan det være grunn til å spørre om vi ønsker å intensivere dialogen om spiritualitet. Dersom vi ønsker å styrke dialogen om spiritualitet, kan det tenkes flere nivåer:

- Større vektlegging av dette i de bilaterale kontaktgruppene.
- Stimulere til at den skjer i lokalmenighetene. STL arbeider med å stimulere til etablering av lokale dialoggrupper i kjølvannet av ”dialog om tro og livssyn i Norge”. Slike grupper vil nok ligge nærmest det som Thelle betegner som nivå 1 – dagliglivets dialog, uten at det ekskluderer dialog om spiritualitet. Vi kan fra vår side forsterke dette ved å utfordre bispedømmene til å følge opp i forhold til lokalmenigheter der dette kan være aktuelt å satse på. Eksempelvis er man i Stavanger godt i gang med flere slike lokale grupper.
- Det er til nå (så langt jeg kjenner til) kun én menighet i Dnk som har et mindretall av befolkningen som medlemmer. Det er Grønland menighet i Norge, der ca 40% av befolkningen er medlem av Dnk. Dette gir helt spesielle utfordringer. 1. aug begynner Trygve Røe som kapellan i Grønland. Han er i dag rektor på Rønningen folkehøgskole, og medlem av Areopagos representantskap. Han vil særlig være opptatt av religionsmøtet, og vil følgelig kunne være en viktig ressurs for vårt arbeid med dialog i lokalmiljøene.
- Emmaus er som allerede nevnt i arbeid i flere byer, både i forhold til meditasjon og dialog.

En intensivt satsing på å stimulere til lokale dialoggrupper der det er naturlig, krever kunnskap/trygghet på egen identitet. Møte med folk av annen tro må baseres på trygghet, ikke på frykt. Arbeid på dette området ligger nært opp til arbeidet med den åndelige lengsel i vår tid.

c) Dialog og religionspolitikk

Våre kontakter med andre trossamfunn har til nå gitt oss mest erfaringer i forhold til religionspolitikk knyttet til ulike former for rettigheter, minoriteters forhold i det norske samfunn og religions/trossamfunnens plass i det offentlige rom. Behovet for å fortsette og videreutvikle disse aspekter ved våre kontakter er udiskutabelt. Som majoritetstrossamfunn har vi et ansvar for å delta i denne form for kontaktarbeid. Det er grunn til å understreke at også majoriteten har et ansvar for å være tydelig i dette arbeidet. Det kan ellers bli slik at majoriteten blir som en minoritet ved at den ikke får anledning til å stå for sine standpunkter fordi den ved å være stor og ved å være tydelig anklages for å fortrenge andre. Vi har ikke bedret den religionspolitiske situasjon dersom vi kun har gjort majoriteten til minoritet.

For at Dnk skal være troverdig i dette arbeidet er det viktig at vårt arbeid for og støtte til minoritetenes rettigheter følges opp ved de konsekvenser det får for Dnk. Derfor er det også viktig at kontaktarbeidet i forhold til andre trossamfunn får grundig behandling i våre nemnder og råd.

Dnk må, slik som det allerede skjer, arbeide med relasjonen stat/kirke som et tosidig forhold. På samme tid er det viktig å understreke at denne tosidige relasjonen også angår de andre tros og livssynssamfunnene. Dnk må være en aktiv deltaker i arbeidet for å utforme en religionspolitikk i Norge. En kontaktrunde i Stortinget etter at ”Nasjonal dialog om tro og livssyn” var avsluttet, førte til at politikere fra alle partier, unntatt ett, ga uttrykk for at deres partier manglet en religionspolitikk, selv om de hadde en kirkepolitikk.

Erfaringene fra ”Nasjonal dialog om tro og livssyn” er viktige i det videre arbeid med religionspolitiske spørsmål, både det at mennesker fra så mange tros- og livssynssamfunn kom

sammen, men også de konkrete resultatene fra noen av gruppene som for eksempel den som arbeidet med religionsfrihet og skole spørsmål.

Det synes viktig at Dnk fortsetter et tydelige medlemsskap i STL. Vi kan ikke regne med at de religionspolitiske spørsmål vil være borte fra våre bilaterale kontakter, men det vil være viktig å være bevisst på hva som skal behandles i hvilke fora, og at STL i så måte vil være det viktigste forum

d) Struktur og organisering av kontakten med andre tros- og livssynssamfunn.

Kontakten med andre tros- og livssynssamfunn tilhører MKRs ansvarsområde. NØM er den av fagnemndene som har det faglige ansvar. Både i forhold til STL og dialoggruppene tilstrebes en avklaring av aktuelle spørsmål i saker som kommer opp både i forhold til MKRs og Kirkerådets administrative ledelse.

MKR oppnevner medlemmer til gruppene

Kontaktgruppene er i stor grad styrt av seg selv. Saker settes opp til behandling i samarbeid mellom partenes ledere. Det er derfor både ønskelig og nødvendig med god rapportering fra gruppene til nemnd og råd. STL ledes av et arbeidsutvalg der Dnk er representert ved Ørnulf Steen. Både kontaktgruppene og STL er viktige kanaler også i de tilfeller der Dnk har behov for å ta initiativ til å kommunisere med andre tros- og livssynssamfunn.

Notater til NØM-møte 16.10.98

Notto r. Thelle

Refleksjoner omkring dialogbegrepet

I bakgrunnen for denne refleksjonen ligger følelsen av at ordet dialog nå brukes i så ulike sammenhenger at meningen kan utviskes. Det kan romme alt fra nabosamtaler og felles aktiviteter til politiske forhandlinger på høyeste diplomatiske nivå eller dogmatiske forhandlinger på høyeste ekklesiastiske nivå.

Jeg forventer ingen enhetlig definisjon av hva dialog er. Det ville bety en utarming av språket som i sitt vesen er mangetydig og tøyelig. Men kanskje vi kan håpe på en større bevissthet om de ordene vi bruker og om de ulike kontekstene og nivåene vi bruker ord som dialog. Kanskje vi også kan venne oss til å bruke litt flere ord, og være litt mer presise og nyanserte når vi beskriver våre kontakter med andre grupper. Skal vi omtale alt som dialog, eller skal vi bevisst bruke alternative uttrykk, som f. eks. kontaktgruppe, samarbeid, forhandlinger, prosjektgruppe, samtaler og samtaleforum?

Det følgende er noen refleksjoner om dialogbegrepet, dels på bakgrunn av dets historie, dels ut fra de ulike kontekstene det brukes. Om ikke annet kan dette skjerpe vår egen bevissthet når vi bruker begrepet.

Ordet dialog

Jeg er skeptisk til å bruke etymologi for å definere et begrep. For språk er levende og forandrer seg stadig. Språklige forklaringer blir ofte konstruksjoner som støtter egne preferanser.

Det greske verbet *dialegesthai* betyr rett og slett samtale, diskusjon, å tale sammen.

Noen tyder dialog som *dia-logos*, og legger vekt på at *logos* både betyr «ord» og «sannhet» (visdom, tingenes orden og mening), eventuelt med henvisning til Johannesevangeliets identifikasjon av *logos* og Kristus. Dialog blir derfor en samtale der begge parter forenes i søken etter ordenes *logos*, eventuelt i deres forbundethet med Kristus.

Noen kontrasterer dialog med monolog som *mono-logos* (enetale), og sier at dialog er en samtale mellom to parter (*dia-*, *di-*, *tvi-*, *to-*). Språklig sett er dette misvisende, særlig når en da taler om en trialog (samtale mellom tre parter osv), men poenget er klart nok.

I Det nye testamente dukker verbet *dialegethai* opp flere ganger, men står neppe for noe mer enn samtale, diskusjon, f. eks. i Apg 17, der samtalen kanskje ikke er så lyttende og «dialogisk» som en ofte gjør den til.

Dialog som diskusjon/diskurs for å søke sannheten

Det klassiske forbildet er de sokratiske dialogene slik de er overlevert av Platon. En samtale der flere parter kommer til orde i søken etter sannhet. Dialogen er en del av den sokratiske mæjoutikk (jordmorkunst), der samtalen forløser den innsikt som allerede er til stede i den enkelte. I realiteten er de sokratiske dialogene ganske ledende (eventuelt manipulerende?)

Tilsvarende dialoger i beretningene om Buddha, i kirkehistorien representert ved f. eks. apologeten Justin (2 årh), senere i historien som fiktive eller virkelige religionssamtaler mellom kristne og muslimer og andre (f. eks. Nicolaus Cusanus, 15 årh.).

Dialog som grunnleggende livsholdning

Den sokratiske tradisjon utformes som en grunnleggende livsholdning i dialogfilosofien til Martin Buber, som i vår tid kanskje er den viktigste bidragsyteren til dialogisk tenkning og livsstil. Hans refleksjoner om to ulike relasjoner – Jeg-Du og Jeg-Det – markerer forskjellen mellom det virkelige møte der den andre blir et levende Du og et uvirkelig møte der den andre bare blir et objekt.

Bubers tanker videreføres bl.a. av Emmanuel Levinas.

Den politiske/ideologiske/sosiale dialogen – alternativer til krig og konflikt

Vi glemmer ofte hvor nær krigen er i vår egen historie, og i geografien. Den politiske dialogen satser på viljen til forståelse, kompromiss og forsoning. Viktige saker må vike for det som er viktigere.

Økumeniske dialoger

Reformasjonen kan tolkes som invitasjon til en dialog det ikke ble noe av. Symbolsk: Luthers teser på kirkedøren i Wittenberg i 1517 var en invitasjon til disputas. Det tok 450 år før den samtalen kom i gang.

Fra kontroverteologi til økumeniske samtaler.

Noen erfaringer fra moderne økumeniske samtaler:

- ◆ Enheten er gitt i utgangspunktet, økumenisk arbeid skal manifestere enheten
- ◆ Fra konsentrasjon omkring ulike lærepunkter til søken etter det felles grunnlag
- ◆ Historisk perspektiv relativiserer til en viss grad kontroverspunktene
- ◆ Innsikt i egne synder og brist
- ◆ Sannhetens hierarki
- ◆ Fra konsensus til konvergens
- ◆ Sansen for mangfold
- ◆ Kompromiss som dialogisk dyd – kamuflere ulikheter?

Religionsdialog

Religionsdialog – interfaith dialogue, dialogue with people of other faiths and ideologies – er et forholdsvis moderne ord. Man taler ofte om dialogen med buddhisme, islam, jødedom etc. eller om dialog mellom ulike religioner. Religionene taler ikke med hverandre, alt dette er stikkord for samtalen mellom *mennesker* fra ulike religioner.

Historisk sett er de fleste religionsdialoger preget av konflikt og konfrontasjon, apologetikk og misjon. Samtalen har vært brukt – i skrift og tale – for å vise den ene religions overlegenhet over den andre.

Den moderne religionsdialogen vokste frem i fotsporene av kristen misjonsvirksomhet. Den negative konfrontasjonslinjen ble etter hvert avløst av en mer positiv holdning, der andre religioner i det meste ble sett på som forberedelse til kristen tro. Man møter den andre dialogisk for å vise at andre religioner får sin fulle oppfyllelse i kristendommen, slik Loven fikk sin oppfyllelse i Kristus. Denne misjonerende dialogen var apologetisk og tolket/vrangtolket andre religioner ut fra en kristen forståelse, men bidro også til større sans for religionene og motiverte til refleksjon om kristendommens stedegengjørelse.

Barthianismen slo inn i misjonsbevegelsen som en avvisning av slike misjonsdialogiske holdninger, ikke minst representert ved missiologen H. Kraemer (Tambaram 1938), og forsinket utviklingen mot et mer positivt og realistisk møte med andre religioner.

Etter krigen, særlig fra 1950-tallet, begynte man å tale om «den kommende dialogen» med verdensreligionene, og KV bidro til å starte mange sentra for studium og dialog i Asia og Afrika. Utgangspunktet var det fremdeles svært apologetisk, med sikte på «effektiv evangelisering», men selve dialogsituasjonen tvang frem en rekke nye holdninger: en ny åpenhet for gjensidig inspirasjon, en ny sans for Guds nærvær også i andre religioner og kulturer, en ny refleksjon evangeliets forhold til konteksten – også den religiøse konteksten, en problematisering av den tradisjonelle misjonsforståelsen.

I 1971 etablerte KV en egen seksjon for dialogarbeid.

KV har ingen enhetlig teologi om religionsdialog, men er preget av spenningen mellom radikale pådrivere og moderate eller konservative økumener.

Viktigste retningslinjer nedlagt i «Guidelines on Dialogue» (1979), som legger vekt på at all dialog er «dialogue in community». Viktige prinsipper kommer også til uttrykk i «Mission and Evangelism: An Ecumenical Affirmation» (1982).

I KV-sammenheng er tendensen til å se dialog som en grunnleggende holdning som preger religionsmøtet på alle nivåer, fra det enkle møtet mellom naboer i nærmiljøet til de teologiske samtalene mellom spesialister til ulike former for samarbeid om felles saker på politisk, sosialt, etisk plan, nasjonalt og internasjonalt.

Jeg har selv beskrevet ulike nivåene for religionsdialog på følgende måte:

- ◆ Dagliglivets dialog
- ◆ Dialog utfra engasjement for felles anliggender
- ◆ Dialog om spiritualitet
- ◆ Den teologiske og filosofiske dialogen

På denne bakgrunn kan det kanskje være interessant å vende tilbake til mine innledende spørsmål om vi bør bestrebe oss på en mer nyansert språkbruk. Min egen holdning er vel at det er OK å bruke dialog som et ganske altomfattende begrep, kanskje først og fremst som uttrykk for en grunnholdning og en livsstil i forhold til andre, uten at det hindrer oss i å differensiere våre uttrykk for ulike typer prosjekter i forhold til andre religioner.

Teologiske grunnholdninger *Viktige spiritual.*

Et underliggende spørsmål i denne sammenhengen, som kanskje en gang burde få en langt bredere debatt, gjelder selve teologien bak religionsdialogen. Er dialogen bare en pragmatisk måte å finne former for å forholde seg til andre på? Er det en kamuflert måte å misjonere på, bare mer indirekte? Er det uttrykk for et samarbeid som ikke berører religionens innerside, men bare uttrykk for vårt engasjement som samfunnsborgere, på lovens eller skapelsens plan, eller i det verdslige regiment? Eller er vi engasjert i dialog ut fra en forventning om at Gud på en eller annen måte er nærværende i andre religioner, og at vi i dialogarbeidet blir delaktige i *missio Dei*, Guds aktive nærvær i andre religioner og kulturer? Osv....

MUSLIMER, KRISTNE OG STORSAMFUNNET 2000 (v/ O. Leirvik)

Mediesaker:

- * Bønneropsaka fikk store mediaoppslag i Osloavisene, Rogalandsavisene og i radio/TV, og har snart blitt behandlet på alle tenkelige politiske og forvaltningsmessige nivå. Ulike holdninger både blant kristne og folk flest har blitt avdekket.
- * TV2-programmene om kvinnelig omskjæring fikk konsekvenser på mange plan, og reiser mange spørsmål om muslimske jenters stilling, mulig dobbelkommunikasjon hos religiøse ledere, medienes arbeidsmåte, religion og kultur, og åpenhet i dialogen.
- * Stor medieoppmerksomhet omkring Lena Larsen som ny leder for Islamsk Råd.
- * "Brobyggerne", en serie dialogprogrammer på NRK 1 med både kristen og muslimsk (Kadafi Zaman) deltakelse, fikk mye positiv oppmerksomhet
- * En del oppslag i Osloavisene om en evt. tverrpolitisk "muslimsk enhet" i bystyret viste etter hvert at partiloyaliteten (evt. skillet borgerlig/sosialistisk) var overordnet.

"Dialog med og uten slør":

Årets dialogbegivenhet på bokfronten! Anne Hege Grung og Lena Larsens bok kom ut i oktober – som en moden frukt av et kreativt arbeid av forfattere, fotograf og forlag. Bokprosjektet reflekterer et kvinndialogprosjekt som går tilbake på et initiativ fra Kontaktgruppa i 1997. Boka har fått positiv medieoppmerksomhet. En stor lanseringsfest i moskeen til Islamic Cultural Centre samlet mange av de som har vært aktive i kristen-muslimsk dialog i Osloområdet, og flere andre.

Dialogprosjekter, dialogkonferanser, dialogmøter:

- * Stor *dansk-norsk konferanse* om kristendom og islam: "Konfrontasjon eller dialog?", Oslo, 10.-12. mars 2000, arrangert av Fondet for dansk-norsk samarbeid. Flere medlemmer av Kontaktgruppa for Mellomkirkelig Råd og Islamsk Råd deltok på konferansen. Sammen med representanter for det danske Islamisk-Kristent Studiecenter deltok Oddbjørn Leirvik og Abdullah Tanatar på evalueringsmøte i København, der det også ble lagt planer for to nye konferanser i 2001 og 2002.
- * Både Den norske kirke, Frikirkerådet og Islamsk Råd har vært aktive deltakere i *Verdikommisjonens nasjonale dialog om tro og livssyn*, og arbeidet sammen bl.a. om skolesaker, samlivs- og familiespørsmål og religionsfrihetssaker.
- * Både i *Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn* og *Oslo-koalisjonen for tros- og livssynsfrihet* har kristne og muslimer et forpliktende samarbeid med hverandre, og med de øvrige tros- og livssynssamfunn i Norge.
- * Noen eksempler på *dialogmøter*:
  - > Emmaus arrangerte i februar en dialogkveld om "Hellig lyd" med muslimsk (Bazim Ghozlan), kristen og hindu innleder, og i mars et møte om "Kropp, helse, helbredelse" med kristen og muslimsk (Trond Ali Linstad) innleder.
  - > I oktober-november arrangerte Emmaus et firekvelders kurs i kristen-muslimsk dialog i oktober-november. Innledere: Anne Hege Grung, Lena Larsen og Oddbjørn Leirvik.
  - > Kebba Secka og Oddbjørn Leirvik delte dialogerfaringer med en stor delegasjon kristne fra kirkerådene i Sudan, i regi av Norges Kristne Råd (i august). Møtet var et resultat av et vedtak i Kontaktgruppa om å prøve å gjøre noe sammen i forhold til situasjonen i Sudan.
  - > Nasim Riaz og Oddbjørn Leirvik deltok på møte om kristendom og islam i Tonsen menighet/Bjerke bydel (Oslo) i september.

Welcome to Oddbjørn Leirvik's Web site, which mostly deals with

Christian-Muslim Relations & Interreligious Dialogue

About myself
and my context:
see bottom of page

Contents:

(In English)

(In Norwegian)

Christian-Muslim and
interreligious dialogue
(international links)

* Conscience in Christian-Muslim dialogue (research project)

* My list of publications

Interfaith dialogue in Norway
(overview, articles)

* NEW BOOK: Images of Christ in Islam (1999)

* NY BOK: Religionsdialog på norsk (ny utg. 2000)

Higher Education and Research
in Interreligious Studies

* NY BOK: Abrahams barn i historia (2000)

* Islam i Norge (oversikt, artiklar)

* Islam, Koranen, islamsk etikk (forelesingar)

Resources
for ethical/interreligious dialogue

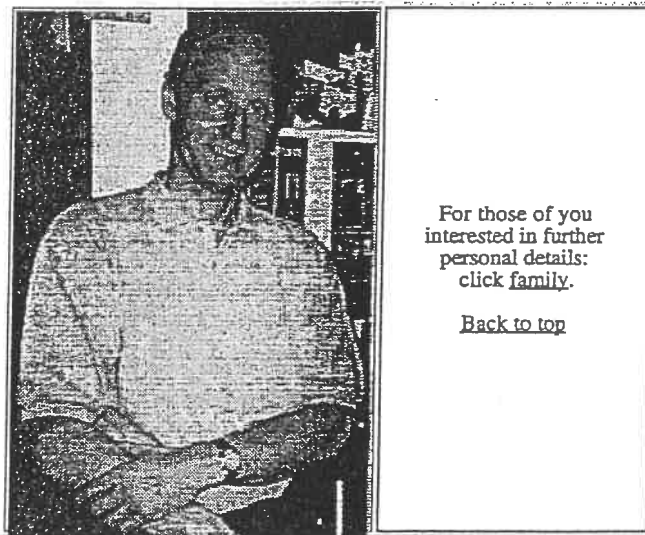
* Dialog i skulen (artiklar, linkar)

Interreligious comics

About myself, and my context:

I am currently a research associate at the Faculty of Theology (Det teologiske fakultet), University of Oslo. My fields of research and teaching are Islam, Christian-Muslim Dialogue, Inter-Religious Dialogue in general, and Systematic Theology.

After graduating from the Norwegian Lutheran School of Theology (Menighetsfakultetet) in 1979, I was ordained as a minister in the Lutheran Church of Norway. During my studies, I lived for some years in the village of Aust-Torpa, at the Student Christian Movement's conference centre Haugtun. My first job was as the General Secretary of the Student Christian Movement in Norway. I then served for ten years as a parish minister in Paulus kirke (St. Paul's church), which is located in the multicultural city district of Grünerløkka, Oslo. After that, and until 1996, I was the director of the Emmaus centre for dialogue and spirituality, Oslo. Since the 1980s, I have been involved in inter-religious dialogue in different contexts, with a particular focus on Christian-Muslim dialogue. Along with my continued involvement in the work of the Emmaus centre, I serve as the co-chairman of the regular Contact Group between the Church of Norway and the Islamic Council Norway.

For those of you
interested in further
personal details:
click [family](#).

[Back to top](#)

(This Web site was created 1999-03-04, and last modified 2000-11-20)

oddbjorn.leirvik@teologi.uio.no

<http://www.uio.no/~leirvik/>

KIRKERÅDET 1
 MELLONKIRKELIG RÅD
 SAMISK KIRKERAD

JAN 2000

Til	OST
J.nr.	97/661-16
maars (1998)	01376-2

J-
 OST

Rapport til NØM frå Kontaktgruppa med Islamsk Råd for perioden april 1998-desember 1999

(Ved Oddbjørn Leirvik, jan. 2000. Siste rapport før denne: frå november 1996

Leiri EJP
 SB

t.e. 18.01.00

MEDLEMMER

Frå Den norske kyrkja har desse vore medlemmer både i den førre og i denne rapporteringsperioden: Inger Nesvåg, Anne Hege Grung, Oddbjørn Leirvik (leiar), Jan Opsal og Peder Gravem. Som representant for sekretariatet har Ørnulf Steen tatt over for Cecilie J. Strømmen. Oslo domprost Ole Christian Kvarme rakk å vere med på eitt møte før han vart biskop i Borg og gjekk ut av gruppa. NØM bør no ta kontakt med den sittande Oslo domprost, for å få han med i Kontaktgruppa slik vedtektene tilseier. Representantar for Norges Kristne Råd har vore Kari Vogt (katolikk), og Lars Erik Nordby (metodist) som tok over for baptisten Tor Olberg i 1998.

På muslimsk side tok Kebba Secka over som leiar etter Mohammed Bouras i 1999.

MØTER

I perioden har det vore halde *tre møter* i den samla Kontaktgruppa: i april 1998 i Kirkens Hus, i november 1998 i Islamic Cultural Centre og i desember 1999 i Grønland menighetshus. I tillegg slutta Kontaktgruppa opp om det store møtet mellom kristne og muslimske leiarar som Norsk Økumenisk Innvandrersforum og Norges Kristne Råd arrangerte i mai 1999 i Centralkirken. Med dette har vi halde eit snitt på to møter i året. I tillegg har det vore halde to arbeidsutvalsmøter.

Ørnulf og Oddbjørn hadde elles eit møte med statssekretær Marit Totland m.fl. KUF i september 1999, i samband med Kontaktgruppas arbeid med KRL-relaterte saker, delvis som oppfølging av eit tilsvarande møte med Totland m.fl. i KUF i mars 1998 der Oddbjørn og Peder deltok frå kyrkjeleg side, og Mohammed Bouras og Lena Larsen frå Islamsk Råd.

VIKTIGE SAKER

- På møtet i november 1998 la Anne Hege Grung og Lena Larsen fram rapporten frå samtaleprosjektet *Kvinner i dialog – med og uten slør*, som Kontaktgruppa initierte og finansierte. Rapporten vekte stor interesse og fagnad i gruppa, som brukte heile novembermøtet i 1998 på denne saka. Rapporten i bearbeidd form kjem som bok på Pax forlag i 2000, som ei blanding av fortelling, refleksjon og bilete.
- Vi har også i denne perioden brukt mykje tid på *KRL-relaterte saker*. Her har Kontaktgruppa fungert som eit forum for open og relativt avslappa samtale om ei vanskeleg sak, sjølv om vi har merka spenninga som Islamsk Råds rettssak mot staten har ført med seg. Samtalen har m.a. handla om korleis KRL-faget skal tolkast, kva som krevst for å få til eit reelt fellesfag, og korleis fritaksspørsmålet bør vurderast. Samtalane har gjort det klart at Islamsk Råd er vel så interessert i ein forhandlingsprega samtale med styresmaktene (sentralt og lokalt) som ei konfronterande rettssak, som dei likevel har funne å måtte føre for å få prøvd bortfallet av fritaksrett mot norsk og internasjonal lov.
- På møte med KUF i mars 1998 og september 1999 har Kontaktgruppa tatt opp spørsmålet om *økonomisk stønad til trusbasert undervisning i kyrkje og moské* (dåpsopplæring og koranskule). Det har ikkje kome noko konkret ut av samtalane så langt. Vår rolle i samtalane med KUF har elles vore å halde fram kor viktig *den direkte samtalen* og

rådslagninga med minoritetane er, når det gjeld spørsmål om religion i skulen og minoritetsrettar meir allment.

- Vi har i to omgangar orientert om *norske kyrkjers internasjonale engasjement*, med fokus på kyrkjekontakter og freds- og forsoningsarbeid i Midt-Austen og Sudan. I juni 1999 vart det sendt eit *felles brev* frå MKR, NKR og Islamsk Råd til religiøse leiarar i Etiopia og Eritrea, i høve den pågåande krigen. Det er stemning for å kunne gjere noko saman også når det gjeld Sudan.
- På møtet i desember 1999 tok vi opp spørsmålet om inter-religiøse ekteskap til førebels drøfting, i tilknytning til Norges Kristne Råds arbeid med denne saka. Det vart gjort klart at dersom vi skal gjere noko saman som kristne og muslimar med dette spørsmålet, må Islamsk Råd få vere med å legge premissane heilt frå starten.
- Spørsmålet om korleis Islamsk Råd kan få tilført fleire *ressursar* til sitt arbeid, som framleis skjer heilt og fullt på frivillig basis, har vore tatt opp fleire gongar, også i møte med KUF.
- Elles har vi på dei fleste møta brukt ein del tid på open samtale om *aktuelle hendingar i forholdet mellom kristne og muslimar*. Det er fleire døme på at kristne og muslimske medlemmer i Kontaktgruppa har gjort ting saman også i andre fora, noko som vel må vere litt av poenget med den nettverksbygginga som Kontaktgruppa er ein del av.

GENERELLE VURDERINGAR

Det ser ut til å vere vanskeleg å ha meir enn maks. to møter i året i den samla Kontaktgruppa. Sidan Kontaktgruppa vart etablert i 1992-93, har det vore ein veldig vekst i ulike former for dialogfora, som Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn der begge partar er involvert. Det er også meir direkte kommunikasjon mellom styresmaktene og dei muslimske organisasjonane enn før (jf. møta mellom statsminister/utdanningsminister og Islamsk Råd i 1999), og to sentrale medlemmer i gruppa (Kebba Secka og Nasim Riaz) er også med i Verdikommisjonens arbeid.

Når det gjeld prioriteringar i Kontaktgruppas arbeid, er vi samde om å satse meir på langsiktig arbeid med etiske og haldningsmessige spørsmål (t.d. fiendebilete og dialog), sidan det etter kvart har blitt såpass mange andre fora for den reinte religionspolitiske samtalen. Med den personlege tilliten vi har bygd opp i gruppa, meiner eg at vi har lagt eit godt grunnlag for dette.

Det er eit problem at vi gjennom Islamsk Råd berre har kontakt med ein del av dei muslimske organisasjonane. Særleg hadde det vore ønskjeleg å ha meir direkte kontakt med dei pakistanske organisasjonane. To av dei største pakistanske er ikkje med i Rådet. I Kontaktgruppa er det for det meste norsk-tyrkarar frå Islamske Kultur Senter, norsk-arabarar samt Lena Larsen frå Det islamske Forbundet samt frå ein marokkansk moské, norsk-afrikanarar frå dei gambiske og somaliske moskeane, og norsk-pakistanarar frå Islamic Cultural Centre vi har kontakt med. Vi saknar særleg kontakt med dei breie, nasjonalreligiøse/folkereligiøse miljøa mellom pakistanarane og tyrkarane. Dei vi har kontakt med, er for det meste "islamistar" av moderat eller *relativt* liberalt merke, som profilerer islamske meir enn nasjonalreligiøse interesser. Dette er elles eit typisk trekk ved all organisert kristen-muslimsk dialog, også internasjonalt.

Elles er det verd å merke seg at det skjer mykje med positivt forteikn i andre sin regi enn Kontaktgruppa, sjølv om Kontaktgruppe-medlemmer ofte er engasjert også i desse samanhengane. Eg legg ved ei oversikt over *viktige hendingar mellom kristne og muslimar i 1999*, som gir eit inntrykk av omfanget og breidden i den kristen-muslimske kontakten slik den utfaldar seg i dag. Det er også mykje positivt å melde frå media-fronten i 1999 (jf. vedlegget). Av dei nyhenda eg nemner frå 1999 vil eg elles særleg peike på dei initiativa Aril Edvardsen har tatt og dei prosessane dette har sett i gong i retning av meir opne haldningar til muslimdialog hos pinsevevnane.

<p>MUSLIMER, KRISTNE OG STORSAMFUNNET – NOEN BEGIVENHETER 1999 Oversikt ved Oddbjørn Leirvik, desember 1999</p>

STØRRE SAMARBEIDS- OG DIALOGPROSJEKTER:

- * Kontaktgruppa for Mellomkirkelig Råd/Norges Kristne Råd og Islamsk Råd
- * Løpende kontakt i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, som også er med i Oslo-koalisjonen for tros- og livssynsfrihet der muslimen Lena Larsen er koordinator.
- * Både kirkefolk og sentrale muslimer (Kebba Secka og Nasim Riaz) deltar aktivt i Verdi-kommisjonens arbeid. Verdikommisjonen har initiert lokale dialoger i flere norske byer. Verdikommisjonen og Samarbeidsrådet åpnet en ny, stor nasjonal dialog om tro og livssyn 11.11.99, med mange kristne og muslimske deltaker, og Kongen til stede.

POLITIKK:

- * To besøk fra statsminister Bondevik andre regjeringsmedlemmer hos muslimske organisasjoner, april og august - med samtaler med Islamsk Råd og åpent møte i Jamaat e-Ahl-e Sunnat. Oppslag i Vårt Land 13.4.: «Bondevik i lære hos muslimene».
- * Flere moskébesøk fra Oslos ordfører Per Ditlev Simonsen og andre Høyre-politikere under kommunevalgkampen i august. Mer positivt fokus på innvandrere og muslimer enn i tidligere valgkamper.
- * Store demonstrasjoner mot KRL-faget på FN-dagen 24.10., i Oslo og andre byer, med paroler som «Nei til kristentvang i skolen», «Ja til fritak, nei til tvang» og «Kristen evaluering en provokasjon!»
- * Islamsk Råd innledet sin rettsak mot staten 25.10., for å få prøvd bortfallet av fritaksretten i KRL-faget mot norsk og internasjonal lov.

MØTER:

- * Stort møte 10.5. mellom kristne og muslimske ledere i regi av Norges Kristne Råd. Vårt Land: «Aldri før har et så bredt utvalg av kristne og muslimske ledere vært samlet til møte i Norge ... Muslimske-kristen dialog for å hindre rettsak (om KRL-faget)...».
- * Stor «International Peace Conference» i Oslo 13.8.99 i regi av Idara Minhaj ul-Quran, med besøk fra Tahir ul-Qadri (hovedattraksjon) og andre internasjonale gjester. Norske gjester/paneldeltakere: Per Ditlev Simonsen, Anders Sjaastad (Høyre), Åse Kleveland (Arbeiderpartiet). Mange hundre muslimske tilhørere.
- * Biskop Gunnar Stålsett hadde møter med muslimske ledere under en visitas i Grønland menighet, og talte om religionsfrihet og religionenes felles bidrag til fred på Pakistans uavhengighetsdag i august (Oslo).
- * Muslimske ledere deltok på Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA) sin jubileumskonferanse i Oslo om religionstoleranse (oktober).
- * Pinsevennen og misjonæren Aril Edvardsen ("Troens Bevis", Sarons Dal) arrangerte en kristen-muslimsk konferanse om «Universal Peace and Harmony» 23.-26. november: møte i moské på Holmlia sammen med pakistanske gjester, mange lokale muslimer og imamer/muslimske ledere fra Oslo; møte i pinsemenighet i Bærum med muslimske gjester; møter i Sarpsborg med lokale og internasjonale deltakere (bl.a. ambassadører). Jf. hans tilsvarende møter internasjonalt (bl.a. Pakistan og Palestina).

Noen andre, lokale møter:

- * Ibrahim Saidy (The Islamic Movement) og Helge Kvanvig (Det teologiske fakultet) hatt to dialoger om «Abraham: én stamfar, flere fortellinger» i Emmaus (Paulus kirke, 28.4.) og i moskeen til The Islamic Movement (17.11). Det siste møtet hadde fokus på Sara og Hagars historie.
- * Nasim Riaz innledet til samtale på dialogmøte om verdier i Fossum kirke (april).
- * Mohammad Bouras og Oddbjørn Leirvik innledet om kristen-muslimsk dialog på møte under Olavsdagene i Sarpsborg, 5.8.
- * Kurs om kristen-muslimsk dialog i Emmaus, nov.-des. (Anne Hege Grung, Oddbjørn Leirvik, Nasim Riaz).
- * Møte i MRA om KRL-faget 22.11., med bl.a. Erling Pettersen og Kebba Secka.

MEDIA:

- * Kronikk av biskop emeritus Per Lønning i Aftenposten 19.2.99, under overskriften «Finnes det 'islamisme' i Norge»? Tok bl.a. opp Tahir ul-Qadris (Idara Minhaj ul-Quran) angrep på kristendommen i hans skrifter. Besøk fra Per Lønning hos Idara Minhaj ul-Quran i Oslo etterpå.
- * Vårt Land har oppslag om en amerikansk forskningsrapport som viser at «det er sunt å tro på Gud» - illustrert med et stort intervju med Nasim Riaz (Islamic Cultural Centre/Islamsk Råd) under overskriften «Gud gir den troende en ro i hjertet som ingen psykiater kan gi» (24.7.).
- * Kristne og muslimer aktivt med i NRK TVs dialogprogrammer «Gudene vet», sendt sommer/høst - om hellige skrifter, krig og fred m.m.
- * Mange media-oppslag om KRL-faget - gir oppslagene folk inntrykk av konflikt mellom muslimene og staten, eller mellom muslimer og kristne?
- * Som vanlig en del oppslag om «muslimsk kultur» og «norsk kultur», bl.a. om arrangerte ekteskap/tvangsekteskap (ingen kirkeledere har uttalt seg i saken).

BØKER OM ISLAM OG KRISTENDOM:

- * De «første generasjons»-lærebøkene for KRL-faget er nå ferdige, med læreverk som gir en bred presentasjon av kristendom, islam og andre religioner side om side. Jan Opsal er medforfatter og ansvarlig for islamstoffet i et av læreverkene. Under arbeidet med lærebøkene har muslimske representanter vært med og gitt høringsuttalelser til Nasjonalt Læremiddelsenter, i rammen av den godkjennings-ordningen for lærebøker som KUF høsten 1999 signaliserte at en nå vil oppheve.
- * Anne Hege Grung og Lena Larsens bok om «Kvinner i dialog - med og uten slør» blir utgitt av Pax forlag 2000. Sammen har de presentert prosjektet bl.a. i NRK, på et seminar om Kjønn og religionsdialog (Det teologiske fakultet, januar), og på en video produsert til Det teologiske fakultets fjernundervisning.
- * Mohammad Bouras: «Islam på norsk», omtaler også kristen-muslimsk dialog i Norge.
- * Oddbjørn Leirvik: «Images of Jesus Christ in Islam», med oppslag i Vårt Land. «Muslimene bærer med seg ulike bilder av Jesus», 2.6.99.

INTERNASJONALT:

- * Felles brev fra Norges Kristne Råd, Mellomkirkelig Råd og Islamsk Råd til ledere i Eritrea og Etiopia, med oppfordring til fredsslutning (7.6.99).

Rapport til NØM frå Kontaktgruppa med Islamsk Råd

for perioden november 1996 - mars 1998

1	
KIRKERÅDET MELLOMKIRKELIG RÅD SAMISK KIRKERÅD	
18 MAR 1998	
Til	CJS
J.nr.	97/455-2
Arkiv nr.	541.2

Eg viser til den første samlerapporten som vart skriven for perioden 1992 - 1996 (pr. november 1996). Den følgjande rapporten oppsummerer arbeidet frå november 1996 til mars 1998.

t.e.
[Signature]
15.09.98

MEDLEMMER

Frå Den norske kyrkja desse vore medlemmer i kontaktgruppa i den aktuelle perioden: Inger Nesvåg, Anne Hege Grung, Oddbjørn Leirvik, Jan Opsal og Peder Gravem. Domprost Ole Christian Kvarme er oppnemnt som nytt medlem, men har førebels ikkje hatt høve til å møte. Cecilie J. Strømmen har deltatt frå MKR-sekretariatet. Norges Kristne Råds representantar har vore Kari Vogt (katolikk) og Tor Olberg (baptist), men Lars Erik Nordby (metodist) vil i 1998 avløyse Tor Olberg i den perioden han er i teneste utanlands.

MØTER

I perioden har det vore halde tre møter i den samla Kontaktgruppa. Dette er meir enn det som har vore den vanlege frekvensen. Vi møttest i nov. 96 var i Det Islamske Forbundet (ein internasjonal moské med arabisk tyngdepunkt), i aug. 97 i Kirkens Hus og i okt. i Masjid Attouba (ein marokkansk moské).

VIKTIGE SAKER:

* Felles brev til kyrkjelydar og muslimske forsamlingar i aktuelle norske byar/kommunar, med oppmoding til større lokal kontakt, vart sendt ut i februar -97. Brevet vart lagt merke til i kyrkjeleg samanheng (Vårt Land, Kirkeaktuelt), men fekk elles ikkje noko særleg oppslag. Vi har registrert ein del fleire initiativ frå kyrkjelydar og kyrkjelege fora når det gjeld å sette møtet med islam på dagsordenen, og folk frå Kontaktgruppa har deltatt (kristne og muslimar i lag) på eit par lokale møter. Det er elles vanskeleg å seie kva konkrete utslag brevet har fått, utover symbolverdien. Eit par kyrkjelydar som har vendt seg til Kontaktgruppa er usikre på korleis ein skal gå fram for å skape kontakt med muslimske forsamlingar, i høve til det å knyte band til einskildpersonar i lokalmiljøet.

* Aktiv deltaking i markeringa mot muslimsk fremmedfrykt i kristne miljø som NØFI/Norges Kristne Råd tok initiativ til under valkampen i august 97 (jf. det opne brevet «Om 'muslimfrykt' og vår holdning til innflyttere» av 2. sept. 97). Saka fekk stor merksemd i media, og besøket frå eit svært breidt spekter av kyrkjeleiarar i ein av Oslos moskéar var opplevd som ein milepel på begge sider.

* Kontaktgruppa har tatt initiativ til utarbeiding av eit *samtaleopplegg for kristne og muslimar i Norge*. MKR og Buddhistmisjonen har støtta prosjektet med høvesvis 50 000 og 75 000 kr. Dette gjer det mogeleg å deltidsengasjere Lena Larsen, honorere fotograf, dekke ei reise til Israel/Palestina m.m. Kjernen i prosjektet er eit kvinnefelleskap med to kristne og to muslimske kvinner samt ein kvinneleg fotograf. Lena Larsen og Anne Hege Grung (Emmaus) leier prosjektet, og skal gjere skrivearbeidet. Kontaktgruppa har drøfta mandatet for prosjektet, og skal lenger framme i prosessen ha eit møte der vi går gjennom utkastet saman. Prosjektet vil bli gjennomført i 1998 (det vart påbegynt seinhaustes 97).

* Vi har orientert kvarandre gjensidig om *haldningar til KRL-faget*. Islamsk Råd har på prinsipielt grunnlag vore med og kjempa for full fritaksrett, men har elles overfor departementet gjort det klart at ein på visse vilkår kan godta faget slik det er frå 5. klasse og oppover. Dei har også foreslått meir fleksible modellar for faget, nærare bestemt ein såkalla kombinasjonsmodell som inneber at klassene blir delt inn i høvesvis «kristendom» og «andre livssyn» halvparten av tida (jf. skulelovas opning for «differensiert undervisning»). Kontaktgruppa har ikkje tatt noko felles initiativ i denne saka det siste året. Vi har derimot tatt opp ei tilgrensande sak:

* Brev til KUF ang. *oppretthalding av økonomisk støtte til undervisning i regi av eige trussamfunn* - noko som vart lova av politikarane i samband med innføringa av KRL-faget, men som ikkje er følgd opp i praksis. Jf. vedlegg.

* Vi har tatt opp spørsmålet om *nye muslimske gravstader* i Oslo, og hatt møte med Kyrkjevergen om dette. Arbeidet har gitt konkrete resultat.

* Andre saker som har vore tatt opp, utan at det har kome til konkrete initiativ, er *økonomi og organisasjon for Islamsk Råd* og diverse spørsmål ang. *moskébygg i Norge*. Vi har elles gjennomgått og late oss inspirere av *samarbeidet på Ullersmo Landsfengsel* mellom fengselspresten og den bosniske imamen i Oslo.

ARBEIDET I KONTAKTGRUPPA SETT I EIT VIDARE PERSPEKTIV:

* Sidan Kontaktgruppa vart etablert, har det etter kvart kome fleire fora for religionsdialog der både kyrkjene og muslimane er involvert. M.a. møtest folk frå Islamsk Råd og Mellomkyrkjeleg Råd i *Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn* - som i august 1998 vil stå bak ein stor internasjonal religionsfridomskonferanse.

* *Norges Kristne Råd v/NØFI* tar sjølvstendige initiativ i spørsmål som har med forholdet mellom kristne og muslimar å gjere (jf. markeringa i 1997 mot muslimfrykt i kristne kretsar).

* To muslimar med tilknytning til Islamsk Råd har fått sete i *Verdikommisjonen* (Kebba Secka i styringsgruppa og Nasim Riaz i rådet). Leiinga for Kontaktgruppa spela ei viss rolle i samband med dette.

* Arbeidet i Kontaktgruppa og andre dialogfora skaper eit *personleg nettverk* av stor verdi - både innover og utover. Fleire av oss opptrer saman også i andre fora (eks.: TV-program med Anne Hege Grung og Kebba Secka i 1997, planlagt TV-program med Anne Hege og Lena Larsen i 1998, dialogmøte med Oddbjørn og Mohammad Bouras samt fleire andre frå Islamsk Råd i Kirkeakademiet i Asker, dialogmøte med Kebba Secka og Oddbjørn samt ein jødisk representant i Helgerud menighet i Bærum, etc. etc.).

* Ikkje alle muslimske organisasjonar er med i Islamsk Råd. Korleis kommuniserer vi med dei som ikkje er med? Eit eks. på positiv *kontakt med dei øvrige muslimske organisasjonane* er besøket i moskéen til World Islamic Mission under opninga av Pilgrimsvandring 97 - med helsing frå imam Muh. Ata ul- Mustafa som har markert seg også i andre dialogssamanhengar. Eit meir konfliktfyllt eks.: den moskéen som har spreidd heftet om «Islam and Christianity» som Per Lønning med rette retta kritisk søkjelys mot, er ikkje med i Islamsk Råd - men har vore med i andre dialogssamanhengar. Frå kyrkjene si side er det viktig å halde opne kanalar til så mange som råd. Men eit einskild arbeidslag kan ikkje rekke over alt. Det er grunn til å streke at det etter kvart er mange muslimske organisasjonane i Norge, og også stadig fleire i kyrkjene som har eit engasjement (med litt ulike forteikn) i høve til dei muslimske miljøa.

Vedlegg:

- Brev av 11.11.97 frå Kontaktgruppa til KUF.
- Kronikk av Oddbjørn Leirvik i Aftenposten 20. februar 1997: «Kristent-muslimsk årsoppgjer».

Oddbjørn Leirvik, 16. mars 1998.

ORGANISERT KRISTEN-MUSLIMSK KONTAKT I 1996

AKTUELLE SAKER I KONTAKTGRUPPA DET SISTE ÅRET

* 27. mars 1996:

Siste ordinære møte i Kontaktgruppa for Mellomkirkelig Råd (MKR) og Islamsk Råd (IR). Saker: Det nye kristendoms- og religionsfaget, og norske imamers holdning til Rushdie-saken/dødsdommer for blasfemi.

* April/mai 1996:

Kontakt mellom MKR og IR i forbindelse med Carl I. Hagens angrep på norske imamer og muslimer i Norge. Mellomkirkelig Råd vedtok på sitt møte den 6. mai en uttalelse der de advarte mot "Fordommer og trakassering av muslimer i Norge". Generalsekretæren og lederen for Mellomkirkelig Råd markerte seg i media.

EKSEMPLER PÅ ANNEN KONTAKT MELLOM KRISTNE OG MUSLIMER I 1996

* Flere møter i det nyopprettede "Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn i Norge", der både Mellomkirkelig Råd og Islamsk Råd er med.

* Seminar 4.-5. mars 1996 for ansatte i Den norske kirke og Kirkens Bymisjon om "Krisne og muslimer i Norge - muligheter for dialog". Arrangør: Kirkens Bymisjon, dialogsentret Emmaus og Oslo bispedømmeråd. Ca. 50 deltakere. Flere bidragsyttere fra Islamsk Råd.

* Samarbeid ved Ullersmo landsfengsel om åndelig betjening av fangene, ved fengselsprest Trygve Eriksen og imam Zekerijah Jasarevic.

* Flere møter i Oslo-kirker med muslimer som gjester; f.eks. i Uranienborg kirke med gjester fra The Islamic Movement, og i Paulus kirke med imamen fra World Islamic Mission (tema: bønn).

* Ungdomsorganisasjonen til Idara Minhaj ul-Quran - Muslim Youth League - leier Tøyenkirken (Kirkens Bymisjon) til åpne møter om aktuelle temaer med gjester fra samfunn, politikk og kirke.

* Nytt dialogprosjekt i regi av Nansenskolen om "Religion, livssyn og menneskerettigheter" (første møte i juni, deretter møter i august, oktober og desember). Offentlig finansiering fra tre departementer. Deltakere fra flere kirkesamfunn, livssyn og religioner. Tre muslimske deltakere - to fra Det Islamske Forbundet og en fra Idara Minhaj ul-Quran.

* Kurs om "Understanding Muslim Culture" på Utstein Kloster ved Stavanger - i regi av Internasjonalt Kultursenter i

Stavanger, Islamsk Råd i Rogaland, Islamic Foundation i England og UDI. Også programinnslag om kristen-muslimsk dialog (ved Jan Opsal og Ataullah Siddiqui), og bidrag fra flere muslimer fra Rogaland.

NOEN PLANLAGTE BEGIVENHETER I 1996-97:

- * Tverr-religiøs samling i forbindelse med Fredsprisutdelingen i desember, med kristne, jøder og muslimer. Hovedarrangør: Caritas/Den katolske kirke. Islamsk Råd er forespurt om å være med.
- * Første møte 12. desember i et Faglig forum for kristendoms-, religions- og livssynsundervisning i skolen - med Det teologiske fakultet som arrangør og med flere trossamfunn (også Islamsk Råd) involvert.
- * 22. juni 1997: Åpning på en stor, kristen pilgrimsvandring fra Gamlebyen i Oslo til Nidarosdomen i Trondheim. Etter en gudstjeneste i Gamlebyen er det ønske om å kunne stanse ved en av moskéene (World Islamic Mission?) og få en hilsen fra muslimene med på veien.

Rapport til NØM frå Kontaktgruppa med Islamsk Råd pr. november 1996

Etter det første offisielle møtet som Mellomkyrkjeleg Råd arrangerte med muslimske organisasjonar i Noreg i desember 1992, vart Islamsk Råd danna. Ei fast kontaktgruppe oppnemnt av MKR og Islamsk Råd vart etablert hausten 1993.

Kontaktgruppa hadde sitt utgangspunkt i MKR og Kyrkjemøtet sine intensjonar om å skape større forståing mellom kristne og muslimar, og å møte muslimar i Noreg med respekt som ei religiøs gruppe, ikkje berre som innvandrarakar. Dette kontakt- og tillitsskapande siktet har vore svært vesentleg. Arbeidet til no har då også resultert i ein permanent og konstruktiv kontakt med leiarane for det muslimske miljøet i Noreg. Etter kvart møte har vi vore samde om verdien av denne kontakten.

MØTEFREKVENNS OG MØTEFORMER

I den samla kontaktgruppa har det møtt 5-7 representantar frå kvar side. Frå det første, opne møtet i desember 1992, har det vore halde fire møter der heile kontaktgruppa har tatt del. Vi har veksla mellom å møtest i kyrkjelege og muslimske lokale.

I tillegg har det vore halde ei rekkje arbeidsutvalsmøter (i regelen med to frå kvar side), og fleire ad-hoc møter i samband med aktuelle saker og kritiske situasjonar. Her har delar av kontaktgruppa vore med. Til den siste kategorien høyrer eit møte i samband med dødsdommane mot kristne i Pakistan i 1995, eit møte for å kome med synspunkt på Pettersen-utvalget sitt arbeid i 1995, eit møte for å oppklare misforståingar i samband med ei påtenkt fellefråsegn om det utvida kristendomsfaget hausten 1995, og eit møte for å drøfte mottiltak mot Carl I. Hagens utfall mot muslimar i Norge våren 1996.

Vi har også hatt to fellesmøter med Departementet (KUF), eitt med Hernes hausten 1994, og eitt med Pettersen-utvalet i samband med utgreiinga om det som skulle bli eit «utvida kristendomsfag».

MEDLEMMER

Frå Den norske kyrkja har følgjande vore medlemmer i kontakgruppa: Inger Nesvåg, Hilde Frafjord Johnsen (slutta etter eitt år), Anne Hege Grung (kom inn tidleg i 1995), Oddbjørn Leirvik, Jan Opsal, Peder Gravem (kom inn tidleg i 1995). Domprost Leif Ottersen møtte på eitt møte, men fann å måtte trekkje seg av kapasitetsmessige omsyn. Olav Fykse Tveit har vore sekretariatet sin representant. Norges Kristne Råd har oppnemnt Kari Vogt (katolikk) og Tor Olberg (baptist) til å delta med status som observatørar, og dei har begge gjeve viktige bidrag på møtene.

Olav Fykse Tveit og Oddbjørn Leirvik har for det meste fungert som arbeidsutval. Også Jan Opsal har bidratt aktivt i

det saksførebuande arbeidet. I mai 1996 vedtok MKR å legge kontaktgruppa inn under Nemnda for Økumenikk og Misjon (NØM), og Margunn Sandal tok då over som sekretariatet sin representant. NØM utnemnde hausten 1996 Oddbjørn Leirvik som leiar for gruppa

Frå muslimsk side er det grunn til å peike på at sjølv om Islamsk Råd har fått ein representativ funksjon med brei støtte, er det ikkje alle dei store muslimske organisasjonane i Norge som er medlemmer der. Av dei pakistanske er t.d. den største og fjerde største med, men ikkje dei to imellom. Kontaktgruppa har heller ikkje hatt nokon kontakt med dei muslimske organisasjonane utanom Oslo og Drammen.

SAKER

Vi har laga dagsorden saman, og drøfta spørsmål som har vore viktige for begge partar.

Skulespørsmål

Ymse skulespørsmål som islamsk privatskule, eit eventuelt islamsk kunnskapsfag og arbeidet med «det utvida kristendomsfaget» har det vore brukt mykje tid på.

I arbeidet med «det utvida kristendomsfaget» fekk vi i oktober 1994 til eit møte med statsråd Hernes og andre frå departementet. Her la vi fram den felles fråsegna om «Et større rom for etikk og religion i skolen», som låg klar frå gruppa si side i juni 1994 og vart fremja for Departementet gjennom IKO. (Erling Birkedal frå IKO deltok også som konsulent i arbeidet med denne saka).

I den felles fråsegna gjekk vi inn for den såkalla «kombinasjonsmodellen» for kristendoms- og religionsundervisning: å veksle mellom undervisning i samla klasse (ei ny form for fellesundervisning) og undervisning i skilde grupper (kristendoms-kunnskap, livssynskunnskap og islamsk kunnskap som eit tredje alternativ). I tillegg understreka vi behovet for sentrale retningslinjer for korleis skulane skal handsame religiøse konfliktspørsmål i skulekvardagen elles (t.d. spørsmål knytt til svømmeundervisninga).

Dette var første gong muslimane var inviterte til å delta slik i eit møte med norske styresmakter - som representantar for ein religiøs minoritet. Tidlegare har det helst vore taleføre representantar for "innvandrara" som er spurt til råds av styresmaktene - t.d. i det mangeårige «Kontaktutvalget for myndighetene og innvandrersorganisasjonene» under KAD. Møtet med Hernes førte til at Islamsk Råd seinare fekk møte Pettersen-utvalet (på det første møtet var også nokre av oss frå den kykjelege sida med). I denne prosessen fekk muslimane fleire kontaktar i departementet.

Muslimane var ikkje nøgde med si rolle i prosessen fram mot det utvida kristendomsfaget, og Islamsk Råd gjekk hausten 1995 inn i «Aksjon livssynsfrihet i skolen», saman med dei andre religiøse minoritetane og Human-Etisk Forbund. Muslimane har ved fleire høve uttrykt frykt for at det obligatoriske fellesfaget skal fungere som ei form for tvangskristning, og at deira særeigne identitet som muslimar ikkje skal bli tatt på fullt på alvor. Dei hadde nok heller ønskt ei

kombinasjonsløyising langs dei linjene kontaktgruppa presenterte for Hernes i 1994 - fordi ein slik modell i større grad ville kunne la dei ulike religionar og livssyn få utfalde seg på eigne premisser.

Representantar frå Islamsk Råd fekk likevel spele ei sentral rolle i arbeidet med læreplanen frå hausten 1995, og dei meiner sjølve at dei har fått inn mange faglege forbetringar i høve til det første utkastet. Fleire frå vår side har problematisert at dei med suksess deltar i fagplanarbeidet og samtidig kjem med fundamental kritikk mot det nye fellesfaget og saman med «Aksjon livssynsfrihet» krev full fritaksrett. Realiteten er nok at muslimane (liksom dei andre minoritetane) kjenner seg grunnleggande utsikre på kva slags fag det nye kristendoms-, religions- og livssynsfaget blir, og derfor ønskjar sikringsventilar.

Slik saka har utvikla seg, har ho auka medvitet om kor ulike perspektiv majoriteten og minoritetane har når det oppstår konfliktsituasjonar. Eit forsøk på vår side på å få til ei fellesfråsegn hausten 1995 om minoritetane sin plass i arbeidet med det nye faget, skapte ein del kommunikasjonsproblem oss imellom, og måtte leggest til side.

I samband med skulesakene må det også nemnast at den ansvarlege MKR-konsulenten (Olav Fykse Tveit), i samråd med undervisningskonsulenten i Kyrkjerådet (Hilde Fylling), skreiv eit notat i forkant av Kyrkjerådet sitt vedtak av høyringsfråsegn om det utvida kristendomsfaget. I dette notatet vart minoritetsrettane og omsynet til religionsfridommen tillagt stor vekt. I høyringsfråsegna frå Kyrkjerådet var det omsynet til ei felles tradisjonsformidling av den kristne kulturarven som var det dominerande perspektivet. Innspelet frå kontaktgruppa sitt arbeid bidrog likevel til å sette spørsmålet om religionsfridom og interessene til dei religiøse minoritetane på dagsordenen i Kyrkjerådet.

Også IKO, som altså på Kontaktgruppa sine vegner formelt fremja den felles fråsegna til Hernes i 1994, la i si høyringsfråsegn hovudvekta på behovet for ei felles formidling av den kristne kulturarven i skulen. Men av omsyn til foreldreretten og minoritetane, fann IKO likevel å måtte halde døra open for retten til fullt fritak og evt. organiserte alternativ (sjølv om IKO meinte at det nye fellesfaget burde kunne utformast slik at fullt fritak ikkje vart ei aktuell problemstilling).

Aktuelle saker om muslimar i Norge

Ved fleire høve har vi drøfta angrep på muslimar som gruppe og deira religionsfridom i Norge. Islamsk Råd har sagt seg glade for den fråsegna om «Fordommer og trakassering av muslimar i Norge» som MKR kom med i mai 1996 som reaksjon på Carl I. Hagen sin forgrova og stigmatiserande omtale av muslimar i Norge, og gen.sekr. Stig Utne's klare utspel i same sak. Dei forventar då også støtte frå kyrkja i situasjonar som denne.

Det kan vere grunn for MKR å vurdere om ein frå vår side skal styrkje deltakinga i den offentlege debatt om slike spørsmål. Det er viktig å motarbeide grumsete haldningar både i kristne miljø og i samfunnet elles. Det noverande

arbeidsutvalet for Kontaktgruppa har foreslått at vi saman med Islamsk Råd prøver å byggje opp ein beredskap mot angrep som vil kunne kome på muslimar i den føreståande valgkampen.

Samtidig må ikkje kyrkja underslå kritiske merknader overfor problematiske utspel frå muslimar si side.

Norske muslimar og internasjonale menneskerettar

Ved fleire høve har vi då også drøfta norske muslimar sitt forhold til ein del aktuelle saker der deira syn på menneskerettar har vorte utfordra av det norske samfunnet. I den samanhengen har muslimane blitt utfordra av oss til å uttale seg klart mot brot på menneskerettane. Samtidig har vi frå kyrkja si side prøvd å hjelpe media til å tolke nyansane i synet til dei ulike gruppene av norske muslimar.

Vi har m.a. tatt opp dei kommentarane som eit par imamar i Oslo kom med i samband med dei pakistanske dødsdommane (som seinare vart omgjort) i 1995 mot ein 14 år gammal kristen gut og hans onkel. I denne saka gjekk Islamsk Råd ut med ei fråsegn som - rett nok i eit svært indirekte språk - markerte distanse til dei aktuelle imamane sine synsmåtar. Ved dette høvet vart representantar frå MKR bedne om å vere til stades på den pressekonferansen som Islamsk Råd tillyste, for å markere deira gode vilje andsynes kristne og deira gode samarbeid med kristne i Norge. Også vi i Kontaktgruppa hadde nok ønskt enda meir direkte tale frå Islamsk Råd i denne saka, men (Olav Fykse Tveit og Oddbjørn Leirvik, som var med på pressekonferansen og ein seinare TV-debatt) valde likevel å ta Islamsk Råd sine ytringar i denne saka i beste mening.

I etterkant av to imamar sine ytringar i Rushdie-saka vinteren 1996 tok vi frå kyrkjeleg side initiativ til ei drøfting om dette på Kontaktgruppa sitt møte i mai. Muslimane gav sterkt uttrykt for at dei respekterer norsk lov, og at dei har hatt ein intern kritikk overfor muslimar som har kome med uklare ytringar i så måte. Dei la opent fram at haldninga til Rushdie-saka (og dei meir allmenne spørsmåla om reaksjonsmåtar på «blasfemi») er eit kontroversielt spørsmål mellom muslimske organisasjonar i Norge. I begge desse sakene kan det synast som striden står mellom meir folkereligjose moskéar med stor lojalitet til Pakistan på den eine sida, og dei meir normativt innstilte og internasjonalt orienterte muslimane som har vore tonegivande i Islamsk Råd på den andre.

Av internasjonale saker kan det elles nemnast at vi frå kyrkjeleg side prøvde å involvere Islamsk Råd som medarrangør av seminaret om «Religionane si rolle i fredsprosessen» i samband med fredsprisutdelinga til Rabin, Peres og Arafat i desember 1994. Dette forsøket stranda, og vi innsåg at vi frå kyrkja si side hadde prøvd å trekkje dei inn i eit opplegg der premissane var lagde alt før Islamsk Råd vart forsøkt trekt inn. Vi må passe på så vi ikkje gjer våre samarbeidspartnarar til gislar for gode saker.

TILHØVET TIL ANDRE SAMARBEIDSORGAN

Våren 1996 vart «Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn i Norge» etablert. Samarbeidsrådet har i nokon mon sin bakgrunn i samarbeidet mellom minoritetane i «Aksjon livssynsfrihet i skolen», men skal etter intensjonen vere eit breidt, koordinerande drøftingsorgan der også kyrkjene er med, og ikkje ein interesseorganisasjon. Dag Nygård frå Norges Frikirkeråd er vald som leiar, og både Mellomkyrkjeleg Råd og Islamsk Råd er med i det nye samarbeidsorganet. Samarbeidsrådet tar mål av seg til å ta opp aktuelle religionspolitiske saker, og bidra aktivt til den allmenne religionsdialogen og livssynssamtalen i Norge. Dermed blir det viktig å avklare kva saker som høyrer naturleg heime under denne paraplyen, og kva saker som vi som kristne og muslimar har spesiell interesse av å sette i fokus - gjennom Kontaktgruppa si verksemd.

VEGEN VIDARE

På eit møte i mai 1996 drøfta MKR spørsmålet om «Religionsdialog i Norge», med flg. hovudpunkt: kontakten med muslimar i Norge (kristen-muslimsk dialog), forholdet til det nye samarbeidsrådet, og kontakten med Det Mosaiske Trossamfunn i Norge (jødisk-kristen dialog). Når det gjeld kontakten med muslimane, har MKR gitt uttrykk for flg. ønskemål:

* MKR meiner vi bør sjå nærare på det faglege innhaldet i kontakten med Islamsk Råd, m.a. ved å prøve ut det som MKR kallar «religionsdialog i snevrere forstand med muslimar i Norge».

* Det bør oppmodast til lokal kontakt mellom kristne og muslimar, slik at dialogen ikkje blir avgrensa til Oslo og leiarskapsnivået.

NØM-sekretæren og leiaren for Kontaktgruppa har i tråd med dette foreslått å utarbeide eit samtaleopplegg som stimulerer til lokal dialog mellom kristne og muslimar på lokalplanet.

* Det er viktig at det haldningsskapande arbeidet som MKR m.a. har bidratt med ved si fråsegn om «Fordommer og trakassering av muslimar i Norge», blir ført vidare. MKR peikar her på at NTN sitt arbeid med teologiske utfordringar i møte med rasisme og framandfrykt så snart som mogeleg bør munne ut i ei fråsegn som kan offentleggjerast.

NØM-sekretæren og leiaren for Kontaktgruppa har her (som før nemnt) foreslått å utvikle ein lokal beredskap med tanke på utfall mot muslimar som måtte kome i den lokale valkampen.

* Kommunikasjonen mellom Kontaktgruppa, kyrkjeleiarar og rådsstruktur bør styrkjast - ved at Oslo domprost trer inn att i gruppa, og ved i større grad å involvere sekretariat og sentralkyrkjelege nemnder i einskildsaker.

* På det organisatoriske planet bør det velgast ein leiar frå kyrkjeleg side (dette har NØM allereie gjort), som har ansvar for å rapportere skriftleg til NØM som ansvarleg fagnemnd og vidare til MKR.

Med dette blir den første rapporten frå den nye leiaren si side lagt fram for NØM, og vil også kunne presenterast for MKR etter kommentarar frå NØM og dei andre medlemmene i Kontaktgruppa.

Oddbjørn Leirvik

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn i Norge.

Statutter

§ 1.

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (Samarbeidsrådet) har som formål:

- Gjennom dialog å fremme gjensidig forståelse og respekt mellom tros- og livssynssamfunn.
- Å arbeide for fremme av likestilling mellom tros- og livssynssamfunn i Norge basert på FN-konvensjonen om menneskerettigheter og Europakonvensjonen om menneskerettigheter.
- Å arbeide internt og eksternt med sosial-etiske spørsmål i et tros- og livssynsperspektiv.

§ 2

Samarbeidsrådet består av to medlemmer fra hver medlemsorganisasjon, hvorav en har stemmerett. Samarbeidsrådet skal ha minst tre møter i året hvorav et møte skal være årsmøte. Årsmøtet skal finne sted innen utgangen av mai og behandle følgende saker:

Årsmelding

Regnskap

Budsjett

Arbeidsplan

Fastsettelse av kontingent

Valg av leder for en periode på to år.

Leder kan gjenvelges en gang.

Valg av to medlemmer til Arbeidsutvalget for en periode på ett år.

Medlemmene kan gjenvelges to ganger

Oppnevning av valgkomite på tre medlemmer.

Ansettelse av sekretær.

Ekstraordinært årsmøte skal innkalles dersom halvparten av medlemmene ber om det.

§ 3

Samarbeidsrådet fatter sine vedtak ved enstemmighet.

§ 4

Samarbeidsrådets sekretariat legges fortrinnsvis til ett av medlemsorganisasjonenes sekretariat og kan flyttes etter beslutning i årsmøtet.

Leieavtale vedlegges statuttene

Samarbeidsrådet engasjerer/ansetter sekretær og har arbeidsgiveransvaret.

Arbeidsbeskrivelse for sekretær vedlegges statuttene.

Arbeidsutvalget består av leder og to medlemmer.

Referat fra Arbeidsutvalgets møter sendes Samarbeidsrådets medlemmer.

§ 5

Nye medlemmer tas opp på årsmøtet ved enstemmighet. Tros- og livssynssamfunn som ønsker medlemskap må søke Samarbeidsrådet. Arbeidsutvalget behandler søknaden og

innstiller til årsmøtet. Vektlagte kriterier er søkersamfunnets størrelse, historie, betydning og formål.

§ 6

Observatørstatus i Samarbeidsrådet gir talerett, men ikke stemmerett og kan, etter innstilling fra Arbeidsutvalget, tilbys tros- og livssynssamfunn som ikke oppnår fullt medlemskap eller til andre organisatoriske enheter som ikke defineres som tros- og livssynssamfunn.

§ 7

Endringer i Samarbeidsrådets vedtekter kan foretas av årsmøtet ved enstemmighet.

§ 8

Samarbeidsrådet kan oppløses etter enstemmig vedtak ved to påfølgende årsmøter. Samarbeidsrådets kapital skal tilfalle det formål Samarbeidsrådet bestemmer. Dersom Samarbeidsrådet ikke skulle enes om et formål, tilfaller kapitalen Samarbeidsrådets medlemmer.

Stillingsinstruks for sekretær i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

Generelt

Sekretæren for Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) skal forestå den daglige driften av rådet i henhold til STLs statutter og innenfor de rammene som STL setter. STL omfatter flere religioner og livssyn og forutsetter at sekretæren utøver følsomhet og respekt for våre forskjeller og likheter. STL drives på konsensus-grunnlag, og en stor grad av aktsomhet kreves for at dette grunnlaget ivaretas. Stillingen rapporterer til Samarbeidsrådets Arbeidsutvalg (AU), men har STLs leder som nærmeste overordnede i den daglige driften.

Administrasjon

Sekretæren er ansvarlig for den daglige driften av STLs kontor. Dette innebærer at han/hun disponerer SLs kontoer og eventuell kontantbeholdning. Sekretæren fører regnskap for STL og sørger for at dette blir revidert på forskriftsmessig måte. I tillegg skal sekretæren bl.a. utføre følgende:

- Utarbeide driftsbudsjetter
- Forestå nødvendige innkjøp
- Administrativ korrespondanse
- Sende ut møteinnkallinger
- Føre referater
- Arkivering
- Oppdatere medlemsinformasjon og adresselister

Informasjonsarbeid/Samfunnskontakt

Sekretæren besvarer generelle spørsmål om STL fra publikum. Han/hun skal også samarbeide med enten AU eller Rådet utarbeide informasjonsmaterieell om STLs virksomhet.

Sekretæren lager også utkast mv til pressemeldinger og annet materiale som skal brukes i arbeidet med å profilere STL utad.

Han/hun skal også sørge for at kommunikasjonslinjene innad i STL fungerer godt slik at STL er fleksibelt nok til å reagere raskt om nødvendig.

Prosjekter/Konferanser

Sekretæren vil også fungere som sekretær i forbindelse med prosjekter som blir vedtatt av STL. Han/hun fungerer som sekretær for de komiteer/arbeidsutvalg som blir nedsatt for å organisere disse evenementene. Sekretæren fører referater, regnskap og budsjetter, samt utfører annet forefallende arbeide.

Utredningsvirksomhet

Sekretæren forbereder STLs møter (Rådet, AU, komiteer) ved å utarbeide sakslister og distribusjon av nødvendige møtedokumenter.

Han/hun skal også følge opp vedtak som fattes i STL herunder lage utkast til høringsuttalelser der hvor dette er ønskelig.

Årsmelding 1999 for Samarbeidsrådet for tro- og livssynssamfunn

I 1999 mottok Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) for første gang offentlig støtte, i det søknad til KUF resulterte i en bevilgning til STL på kr. 250 000 på statsbudsjettet. Tilskuddet gjorde det mulig for STL å ansette en koordinator i halv stilling

Koordinator begynte i stillingen 01.09.99. Ansettelsen har medført behov for eget kontor samt nødvendige registreringer. Dette har derfor vært en prioritert del av koordinators arbeid sammen med øvrig virksomhet knyttet til oppgradering av organisasjonen. Det kan ellers nevnes at det i november ble utgitt en ny brosjyre om STL på norsk og engelsk.

På STLs årsmøte 10. juni 1999 ble leder siden 1996, Dag Nygård (Frikirkerådet), etterfulgt av Egil Lothe (Buddhistforbundet) som leder av STL. Som nye medlemmer av arbeidsutvalget ble følgende valgt:

Brit Strandlie Thoresen (Baha'i samfunnet)
Ørnulf Steen (Den norske kirke / Mellomkirkelig råd)
Muhammed Bouras (Islamsk råd)

I 1999 har STL hatt fem rådsmøter (28.01, 17.02, 10.06, 31.08, 26.10).
Arbeidsutvalget i STL har i samme periode hatt minst 7 møter (16.04 01.07, 05.08, 24.08, 05.10, 21.10, 30.11)

Av saker som STL har behandlet kan følgende nevnes:

Norsk språkråds foreslag til normering av skrivemåten religiøse termer og egennavn fra språk som brukes i hellige tekster til ulike religioner. På STLs rådsmøte 17.02 gikk en imot Språkrådets forslag om normering i strid med de aktuelle språkenes egen ortografi og sendte et brev om dette til statsråd Jon Lilletun. Den videre behandlingen av denne saken har medført at Språkrådets forslag ble endret og at den opprinnelige skrivemåten som var brukt i allerede utgitte lærebøker i KRL-faget ble beholdt for de sist utgitte lærebøkene og for kildesamlingen for KRL-faget som NLS utgir.

Frps forslag om å totalforby omskjæring av gutter. Dette ble behandlet på rådsmøtet 17.02. Forslaget ble oppfattet som bekymringsfullt fordi det avslørte en mangel på forståelse av grunnleggende prinsipper om religionsfrihet knyttet til jødedom og islam. Da det hurtig ble klart at Stortinget ikke ville vedta et slikt forbud, ble det vedtatt at STL skulle vente og se hva Helse- og Sosialdepartementets utredning ville komme fram til før man kom med en uttalelse.

Meldinger fra enkelte av Samarbeidsrådets medlemsorganisasjoner om at de har hatt problemer med å få oppholdstillatelse for sine religiøse ledere. Koordinator har vært i kontakt med UDIs juridiske avdeling om hvilke regler som gjelder og hva som må være til stede for at oppholdstillatelse for en lengre periode enn fire år skal gis. STL planlegger å følge opp med et uformelt informasjonsmøte mellom de aktuelle organisasjonene og representanter for UDI.

Evalueringsrapport av KRL-faget. I et brev til Norges forskningsråd sendt 19. november med kopi til statsråd Jon Lilletun, Høgskolen i Volda, Norsk Lærerakademi og Forskningsavdelingen ved Diakonhjemmet høgskolesenter skriver STL: "*Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn merker seg at to av de tre institusjonene som skal gjennomføre den forskningsbaserte evalueringen av KRL-faget er livssynsmessig knyttet til evangelisk-luthersk tro og bekjennelse. Samarbeidsrådet vil gi uttrykk for at dette kan oppfattes som et uheldig signal blant annet i forhold til diskusjonen om retten til helt eller delvis fritak.*" Forskningsavdelingen ved Diakonhjemmet høgskolesenter og Høgskolen i Volda har senere invitert STL til å bidra til at evalueringen blir så god som mulig, noe STL har sagt seg villig til.

Vedtak om seminar om KRL-faget. På bakgrunn av vedtak i på rådsmøte 31.08 arbeider STL med å forberede et seminar våren 2000 som skal belyse så mange sider som mulig av det nye KRL-faget.

Uttalelser om høringsdokumenter. I aktuelle saker der STLs medlemsorganisasjoner har sammenfallende syn uttaler STL seg også om saker som er til høring. STL har blant annet fått tilsendt *Utkast til forskrift om Den norske kirkes medlemsregister, og Forslag til endringer i utlendingsforskriften som følge av norsk Schengen-tilknytning.*

Når det gjelder samarbeid / kontakt med andre organisasjoner kan følgende nevnes:

Prosjektet *Dialog om tro og livssyn i Norge*. Samarbeidsrådet for tros- og livssynsorganisasjoner samarbeider med Verdikommisjonen om Prosjektet *Dialog om tro og livssyn i Norge* som legger opp til en bred dialog mellom representanter fra de 15 største tros- og livssynssamfunnene omkring sentrale spørsmål knyttet til problemstillingen fellesverdier i et pluralistisk Norge. Erfaringer med tidligere og nåværende dialogprosjekter utgjør viktige forutsetninger for arbeidet med dette prosjektet. *Dialog om tro og livssyn i Norge* startet med et åpent arrangement torsdag 11. november kl. 10.00-12.00 i Universitets Aula, der Hans Majestet Kong Harald var til stede. De ca. 90 dialogdeltakerne begynte deretter sitt arbeid i seks grupper. Dette arbeidet skal fortsette i år 2000 med blant annet to større konferanser.

Arbeidsutvalget for prosjektet består av tre personer fra STL og tre personer fra Verdikommisjonen. Koordinator deltar på disse møtene som sekretær

Deltakelse i Oslo-koalisjonen for tros- og livssynsfrihet. I august 1998 ble Oslo-konferansen for tros- og livssynsfrihet holdt. Som et resultat av denne ble den såkalte Oslo-koalisjonen stiftet. Tre av styremedlemmene i Oslo-koalisjonen blir oppnevnt av STL, og STL er dermed aktivt med i Oslo-koalisjonens viktige arbeid for å styrke § 18 i FNs erklæring om menneskerettigheter om religions- og livssynsfrihet. STLs koordinator samt ett rådsmedlem har deltatt på Oslo-koalisjonens konferanse i London 4.-5.12.99.

Stat / kirke utredningen. STL har hatt kontakt med Kirkerådets utvalg for utrede forholdet mellom stat og kirke. Et møte ble holdt 10.05. Fra STLs side uttrykte en vilje til å bidra med innspill slik at grunnlaget for Kirkerådets utredning kan bli best mulig, samtidig som en reserverte seg mot å bli tatt til inntekt for konklusjoner Kirkerådet måtte komme frem til.

Etiske prinsipper for en bærekraftig utvikling – kontakt med *Earth Charter – Norge*. To representanter for STL har deltatt på møtene som *Earth Charter – Norge* har arrangert. *Earth Charters* hovedmål er å lage et dokument som samler de etiske prinsippene hos jordens folk i retningslinjer som skal lede mennesker til riktig handling mot hverandre og mot jorden selv for å sikre en bærekraftig utvikling.

Nye retningslinjer for tros- og livssynssamfunn. STLs leder har blitt konsultert i forbindelse med KUFs arbeid med dette området og hadde møte 23.11 om denne saken.

Kontakt med *Senter mot etnisk diskriminering*. Denne institusjonen tar også for seg diskriminering på bakgrunn av religion og livssyn – et område som faller inn under STLs formål. Representanter for *Senter mot etnisk diskriminering* orienterte om sitt arbeide på STLs rådsmøte 31.08 med sikte på videre kontakt.

Oslo 16.12.1999

Årsmelding for Samarbeidsrådet for Tros-og livssynssamfunn(STL) 1997 - 1999.

Pga av arbeidet med The Oslo Conference on Freedom og Religion or Belief var det enighet om ikke å avvikle årsmøte i STL i mai 1998. Derfor vil denne meldingen omfatte virksomheten i STL fra forrige årsmøte 13. mai 1997.

Stortinget behandlet Stortingsmelding nr. 17/1996-97) "Om innvandring og det flerkulturelle Norge" før sommerferien i 1997. Stortinget sluttet seg til Regjeringens positive vurderinger av den rolle et organ av STL's karakter kan spille i de krevende prosesser det norske samfunn står midt oppe i.

26. august 1997 arrangerte STL et seminar om religionspolitikk i et flerkulturelt samfunn. Seminaret fikk stor deltakelse. I forbindelse med dette seminaret offentliggjorde STL en uttalelse der rådet advarte mot religionshets i valgkampen i forbindelse med stortingsvalget samme høst. Uttalelsen fikk bred oppmerksomhet i media.

Regjeringsskiftet høsten 1997 medførte en endring i religionspolitikken ved at ansvaret for forvaltningen av Lov om trossamfunn ble overført fra Justisdepartementet til Kirke,-utdannings- og forskningsdepartementet. Selv om det kunne gjøres prinsipielle innvendinger mot reformen, vurderte STL den mer pragmatisk og stilte seg positiv til endringen.

Høsten sendte STL en søknad til Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet og Kommunal- og Arbeidsdepartementet om økonomisk støtte til STL. Den nye Regjeringen fant ikke plass til dette innenfor det budsjettforslaget den overtok fra den forrige, men lovet å vurdere saken positivt ved utarbeidelse av budsjettet for 1999.

Våren 1998 ble det laget en brosjyre som presenterte STL. En kortversjon av teksten på engelsk ble også laget slik at brosjyren kunne brukes under The Oslo Conference on Freedom og Religion or Belief i august 1998.

I den perioden som omfattes av denne melding var Samarbeidsrådet arbeid først og fremst konsentrert om planlegging, forberedelse og gjennomføring av The Oslo Conference on Freedom og Religion or Belief. Arbeidet med å planlegge konferansen begynte tidlig i 1997. En vertskapskomite med utgangspunkt i Samarbeidsrådet for tros- og Livssynssamfunn supplert med representant fra Den katolske kirke, Diakonhjemmets Internasjonale Senter og Institutt for Menneskerettigheter ved UIO ble dannet. En mindre gruppe utgjorde vertskapskomitéens arbeidsutvalg. Det siste året var Anne Sender fra Det Mosaiske Trossamfunn ansatt som koordinator for konferansen med sekretariat i Mellomkirkelig Råd for Den norske Kirke. Konferansen var fullfinansiert av Regjeringen.

Konferansen samlet ca.150 internasjonale og 50 norske deltakere. I tillegg kom dagsbesøkende. Uten en stor stab av frivillige medarbeidere fra tros- og livssynssamfunnene ville ikke konferansen kunne gjennomføres.

I forbindelse med feiringen av 50-årsjubileet for FN's menneskerettighetserklæring, ønsket man gjennom konferansen å sette fokus på behovet for å styrke respekten for religions- og trosfriheten slik den er uttrykt i erklæringens artikkel 18. Slik konfliktbildet ser ut i verden idag, er behovet dialog og utvikling av gjensidig respekt for tros- og religionsfrihet av avgjørende betydning. Gjennom å samle et bredt spekter av innflytelsesrike personer fra det politiske miljøet, menneskerettighetsorganisasjoner og tunge akademiske institusjoner sammen med ledere for religiøse og humanistiske organisasjoner ønsket man å stimulere til en slik utvikling.

Torsdag 13. august fant den offisielle markeringen av FN's menneskerettighetserklæring i "Gamle Losjen" i Oslo. Statsminister Kjell Magne Bondevik innledet mens FN's høykommisær for menneskerettigheter Mary Robinson holdt hovedtalen, - en meget engasjerende og personlig tale der hun bl.a. brukte Hans Küng berømte sitat: "Ingen fred mellom nasjoner om det ikke er fred mellom religionene." Denne markeringen ble et høydepunkt ikke minst takket være fremragende kunstneriske bidrag fra sangerinnen Berit Opheim, fiolinisten Nils Økland og instrumentalgruppen Brazz Brothers.

Konferansens foreløpige sluttprodukt var "The Oslo Declaration on Freedom of Religion or Belief". Deklarasjonen er en oppsummering av de hovedpoenger og anbefalinger som kom frem i konferansens plenum og parallellseminarene. Konferansedeltakerne gav sin tilslutning til opprettelsen av "The Oslo Coalition on Freedom of Religion or Belief". Koalisjonen skal utvikle en strategi for hvordan tros- og livssynsretninger, menneskerettighetsorganisasjoner, akademiske institusjoner og NGOer kan samarbeide innenfor rammen av FN-systemet for å gjennomføre prosjekter som kan styrke respekten for tros- og religionsfriheten.

Vertskapskomiteen betraktet sitt arbeid som avsluttet høsten 1998. Arbeidet videreføres i form av Oslo-koalisjonen. Den norske styringsgruppen ble etablert i begynnelsen av oktober -98. STL har tre representanter i gruppen.

26. - 27. september arrangerte STL en konferanse om økologi, verdensbilder, verdier og livssyn. På konferansen presenterte bl.a. representanter for ulike religioner og livssyn egne synspunkter på forholdet mellom livssyn og økologi. Konferansen samlet god deltakelse. STL vurderte konferansen som viktig og besluttet at man skal prøve å følge opp arbeidet som ble startet gjennom konferansen.

STL's arbeidsutvalg hadde 23.11.98 et møte med den politiske og administrative ledelsen i KUF-departementet.

I forslag til statsbudsjett for 1999 foreslo Regjeringen å bevilge kr. 250 000 til STL. Stortinget vedtok bevilgningen. Endringer i rammebetingelser bringer utviklingen av organisasjonen over i en ny fase med nye arbeidsformer og muligheter. Interessen fra samfunnet generelt og fra politiske myndigheter spesielt, medfører et forventnings- og arbeidspress som er vanskelig å løse uten at det opprettes et mindre sekretariat. Etter at bevilgningen var klar har STL bruk tiden til å foreta organisasjonsmessige tilpasninger til den nye situasjon. Vedtekter er gjennomgått, stillingsinstruks for koordinator mm. er utarbeidet.

Det har også vært kontakt mellom STL og Verdikommisjonen med tanke på arbeidet med dialog mellom ulike tros- og livssynsretninger. Pga av ressursituasjonen har ikke STL hatt anledning til å følge opp initiativene fra Verdikommisjonen i nevneverdig grad.

Videre er STL involvert i en dialog med Den norske kirkes Stat/Kirke-kommisjon som utreder forholdet mellom kirken og staten for Dnk.

Endringer i rammebetingelser gir håp om at STL i fremtiden skal kunne være i stand til å delta med større styrke på de arenaer det forventes et engasjement fra rådet.

Oslo 05.06.99.

Dag Nygård
Leder

Årsmelding for Samarbeidsrådet for Tros- og livssynssamfunn

30 mai 1996 ble Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) formelt stiftet i Oslo. Før stiftelsesmøtet hadde det vært flere moter og bl.a. opprettet en arbeidsgruppe som forberedte grunnlaget for stiftelsen.

Av mediene ble stiftelsen karakterisert som en historisk begivenhet. Vi som fikk være med både på prosessen i forkant og selve stiftelsen følte at vi tok et viktig skritt som kan få betydning for utviklingen på enkelte samfunnsområder i landet vårt.

Det som mange vil være opptatt av når de betrakter den mangfoldige bukett som medlemmene i Samarbeidsrådet utgjør, er naturlig nok ulikhetene. Men det som må være grunnlaget for at det er mulig å etablere og utvikle et slikt råd, er likhetene: Vi bor alle i Norge og vi bærer i oss en tro eller et livssyn som på ulike måter berører vårt personlige liv, det religiøse eller livssynsmessige fellesskap vi tilhører og det storsamfunnet vi er en del av. STL er basert på konsensusprinsippet, og dette legger klare begrensninger på STL's muligheter til å være en paraplyorganisasjon i tradisjonell forstand.

Samarbeidsrådet er et pionerprosjekt. Det er et risikofylt prosjekt. Det er risikofylt fordi vi lever i et samfunn med en majoritetsretning. Det stiller krav til majoritetens evne til å lytte og ta på alvor den tros- og livssynsvirkelighet som trer stadig mer tydelig frem utenfor kirke- og bedehusvegger. Det er risikofylt fordi det kanskje fra enkelte kan stilles forventninger til rådet som rådet utfra sin egenart og naturlige begrensninger ikke kan tilfredsstille.

Vi har i statuttene nedfelt en organisasjonsstruktur som rådet ikke har vokst seg inn i ennå. Det føles nesten som å ha konfirmasjonsdressen hengende klar på fodestua. Den arbeidsform rådet velger må stå i et rimelig forhold til de ressurser rådet disponerer og det stadium det befinner seg på i utviklingen. Denne tenkemåte preger rådets første arbeidsår.

Utenom stiftelsesmøtet 30. mai 1996 har det vært avviklet to moter i rådet, 28.08.96 og 28.01.97. Videre har arbeidsutvalget hatt moter 11.06.96, 13.08.96, og 06.01.97. Utover dette har AU vært i telefonisk kontakt og benyttet anledningen til korte uformelle drøftinger når man har møtt hverandre i andre sammenhenger.

Arbeidsutvalget møtte 11. juni 1996 i Kontaktutvalget mellom innvandrere og norske myndigheter (KIM) for å informere om Samarbeidsrådet. Det er på sin plass og rette en særskilt takk til KIM som gjennom sin positive og åpne holdning har bidratt til å åpne dører for STL.

STL ble invitert til et høringsmøte Kommunal- og Arbeidsdepartementet i forbindelse med utarbeidelse av Regjeringens stortingsmelding om nyere innvandring. Møtet fant sted 09.09.96. STL møtte med arbeidsutvalget.

STL møtte 20.03.97 statssekretær Jan Petter Rasmussen i KAD til et møte der det ble utvekslet synspunkter på innvandringsmeldingen og arbeidet med den videre avklaring av hvilket departement som skal ha et koordineringsansvar i forhold til saker som gjelder tros- og livssynssamfunn.

I februar 1997 avga STL sin første høringsuttalelse da vi ytret oss kritisk til Justisdepartementets forslag til endringer i utlendingsforskriftenes bestemmelser om religiøse leders adgang og opphold i Norge.

STL arrangerte 28. oktober et seminar om "Verdier, religion og livssyn. - Samfunnsrett, foreldrerett eller barnerett." Tre dyktige foredragsholdere bidro hver til sin måte til en innholdsrik og spennende seminardag der vanskelige spørsmål ble belyst på en perspektivrik måte.

Det er allerede i gang planlegging av et seminar om religions- og livssynspolitik i det flerkulturelle samfunnet. Denne konferansen var opprinnelig berammet til april -97 men er nå utsatt til august d.å.

STL har fått positive omtaler i Stortingsmelding nr. 17/1996-97) "Om innvandring og det flerkulturelle Norge". Det åpner på den ene side opp for muligheter som kan bidra til å styrke og utvikle rådet ytterligere. Samtidig representerer det en formidabel utfordring fordi det stilles forventninger til at STL skal kunne spille en positiv rolle i de krevende prosesser det norske samfunn står midt oppe i.

Den nasjonale tros- og livssynsdialogen

Innledning ved Dag Hareide

Veilegg 4

Disse sidene er antagelig ikke det viktigste som er kommet ut av denne dialogen. Det viktigste er antagelig at vi har begynt en samtale mellom mennesker som ikke har samtalt sammen noe særlig og som har prøvd å finne fram til en god måte å samtale på. I det offentlige Norge kjenner vi debattene og diskusjonene, vi kjenner samtaler som skal føre til kompromiss i næringslivets og byråkratiets forhandlinger og vi kjenner de intellektuelle diskusjonene der man samler kunnskap. Disse måtene å samtale på har også preget våre møter. Vi har lett etter «dialogen», der vi ønsker å forstå mer enn å bli enige, der vi er mennesker mer enn meninger. Og der dette angår oss dypt fordi det dreier seg om vår tro og overbevisning. Gruppe 2 har oppsummert sine erfaringer om dette i en felles uttalelse: «**Lytte, snakke, lære. Fellesdokument**»

Verdikommisjonen (VK) tok tidlig i 1999 kontakt med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) for å starte denne dialogen. Et arbeidsutvalg ble dannet med Inge Eidsvåg, Dag Hareide (leder) og Nasim Riaz fra VK og Egil Lothe (nestleder), Ørnulf Steen og Britt Strandlie Thoresen fra STL. Fra VK har Kristian Alm og Trond Enger fungert som sekretærer, og fra STL Barbro Sveen.

Invitasjon ble sendt ut til samtlige tros- og livssynssamfunn som er registrert med over tusen medlemmer. Der det var naturlig, brukte vi «paraplyorganisasjoner» som Buddhistforbundet, Norges Frikirkeråd og Islamsk råd. Vi fordelte antallet slik at samfunn med mange medlemmer fikk en forholdsvis større representasjon for at mangfoldet som finnes hos de største skulle komme bedre fram. Den norske kirke fikk 12, Frikirkerådet 7, Humanetisk forbund 5, Islamsk råd 4, Den katolske kirke 3 og Buddhistforbundet 2. De andre hadde 1 representant hver. Vi inviterte også en representant for Filosofisk institutt og Institutt for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo for å styrke den faglige siden noe. Alle deltakere hadde en personlig vararepresentant. Invitasjonen ble godt mottatt. Samtlige - unntatt Jehovas vitner - sa ja til å delta. Og omtrent alle valgte sine øverste ledere til å delta. En deltakerliste er gjengitt.

Første samling var i Universitetets Aula i Oslo torsdag 11. november 1999. Hans Majestet Kong Harald V. var til stede. Professor Hans Küng som er en av de fremste i de globale dialogene, holdt et foredrag der han bygde opp under sine teser: Ingen fred uten fred mellom religionene. Ingen fred mellom religionene uten dialog. Biskop Gunnar Stålsett tok for seg den norske situasjonen og berørte smertepunkter som formålsparagrafen og KRL-faget i skolen. Deres foredrag er lagt ut på Verdikommisjonens internettside: www.verdikommisjonen.no

Vi delte oss i 6 grupper, og det er disse gruppene som har levert det materialet som utgjør dette heftet. Den enkelte gruppe er ansvarlig for det som er lagt fram. Gruppene har hatt fra 4 - 6 halvdagsmøter hver for seg. Dessuten har vi samlet alle gruppene til to fellessamlinger på Halvorsbøle; 18-19 mars og 1-2 september. Der arbeidet vi både i grupper og i plenum. I plenum kommenterte vi det som gruppene la fram av foreløpige skisser.

Gruppene har arbeidet forskjellig. Noen har beflittet seg på å komme fram til en felles uttalelse. Andre har lagt fram sine ulike synspunkter. Noen har mest konsentrert seg om meninger og sak, mens andre har lagt mer vekt på å bli kjent som mennesker og på dialogprosessen. Vi synes det er bra at vi slik har prøvd ulike veier og fått ulike erfaringer.

Første gruppe hadde som tema **SKOLEN**. De valgte å konsentrere seg om to tema innenfor denne vide rammen: 1) Formålsparagrafen og 2) KRL-faget. De legger fram en historisk betraktning og forslag til en ny formålsparagraf som de har blitt enige om. I forhold til

KRL-faget har de behandlet de felles mål for dette, undervisningsmåten på småskoletrinnet og fritaksordningen. De har en enstemmig tilråding om fritak, men ikke om de andre forholdene. Vi har en noe tilspisset situasjon i de disse spørsmål med blant annet to rettssaker mot staten fra minoriteter. Gruppen har lagt vekt på å komme fram til resonnementer og forslag som de tror kan være til hjelp for å finne en felles ordning.

Andre gruppe hadde som tema **SAMLIV, SEKSUALITET OG LIKESTILLING**. Gruppen valgte å konsentrere seg om seksualitet og samliv og sier at de ønsker at likestilling må tas opp i et eget arbeid seinere. Denne gruppen har ikke lagt fram et felles dokument på temaet - i stedet har de skrevet hver for seg om «seksualitetens grenser» og har valgt utdrag fra hellige skrifter og andre livssynsrelevante tekster. Disse er antagelig den gruppa som la mest vekt på selve dialogprosessen og på å bli kjent utfra hver enkelts tros- og livssynsståsted i forhold til tema. De har derfor laget et felles dokument som beskriver sentrale forutsetninger for en god dialog.

Tredje gruppa hadde som tema **FAMILIEN - FORHOLD MELLOM GENERASJONER**. Gruppa leverer et felles dokument som ikke legger fram endelige konklusjoner, men mer gjengir en dialog som også inneholder uenighet. De skriver kapitler om familiens betydning, om tros- og livssynssamfunns rolle i å støtte familiens fellesskap og flerkulturelle forhold. Spørsmål om tvangsekteskap/ arrangert ekteskap, om vigselfrett/ skilsmisserett for trossamfunn og ekteskap på tvers av livssyn og religion er nevnt, men dette er tema som gruppa ikke fikk tid til å drøfte grundig, og som må følges opp seinere.

Fjerde gruppa hadde som tema **FORBRUK OG RETTFERDIGHET**. Gruppa legger fram et felles dokument. De sier det viktigste resultat for dem har vært opplevelsen av hvor enige de har vært på tvers av tro og livssyn. De tar utgangspunkt i basisverdier som menneskeverd, menneskerettigheter, rettferdighet og solidaritet før de ser på hva som utfordrer i dagens kultur og forbrukerideologi. De deltagende gir også noen korte betraktninger om hva deres tro og livssyn kan bidra med.

Femte gruppa hadde som tema **KRIG OG VOLD**. Her har deltakerne konsentrert seg om gi egne skriftlige bidrag. Mange kriger er ført i religioners og ideologiers navn. Det er flere som har blitt drept av folk som tror de gjør noe riktig, enn av folk som vet de gjør noe galt. Samtidig er troen også den fremste kilde til fredsarbeid. En artikkel behandler tanker om krig og fred hos Gandhi, Dalai Lama og Spinoza (som kommer fra henholdsvis hinduistisk, buddhistisk og jødisk tradisjon). En annen vurderer den katolsk-protestantisk-humanistiske tradisjon om «rettferdig krig» opp mot Norges deltakelse i bombingene av Jugoslavia. En tredje artikkel redegjør for begrepet «d jihad» - ofte oversatt «hellig krig» - i Islam og islamske toleranseidealer. En fjerde artikkel redegjør for fredskirkenes og særlig kvekernes tradisjon. En femte og en sjette artikkel presenterer standpunkt fra moderne kristent og jødisk ståsted. Gruppa har samtalt om hverandres bidrag, men skulle gjerne ha kommet lengre i å utfordre hverandre og kommentere hverandres ståsted. Gruppen har også skrevet et brev med oppfordringer til norske tros- og livssynssamfunn.

Den sjette gruppa hadde som tema **RELIGIONS- OG LIVSSYNSFRIHET I NORGE**. Gruppa har gjennomgått noe av den historiske utviklingen, og det er naturlig at mye av diskusjonen har måttet forholde seg til utviklingen av statskirkeordningen. Gruppen tar ikke standpunkt til oppløsning av statskirken, men har blitt enige om å identifisere de problematiske områdene slik de oppleves av såvel minoriteter som majoriteten. Det er en interessant konsensus i en situasjon hvor de politiske partiene mangler en politikk for et Norge med flere religioner og livssyn.

Foruten den nasjonale dialogen har det foregått flere lokale dialoger. Den nasjonale gruppen har hatt kontakt med personer i Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand og Sarpsborg. Her har det foregått eller er underveis dialoger. Noen har samtalt mest om sin tro.

Andre har lagt vekt på å løse praktiske problemer. Dialogen i Stavanger har vært særlig omfattende. 17 tros- og livssynssamfunn med en stor bredde har brukt 1 ½ år og mange møter på å besøke hverandres steder og lytte til hva de forskjellige står for. De har også hatt en felles tur og avsluttet med et stort møte i Atlantic Hall og et seminar hvor flere grupper ble dannet som skal føre dialogen videre på bydelsnivå. Vi gjengir her **En felleserklæring** som gir noen synspunkter på samfunnsutviklingen og noen utfordringer, og **Anbefalinger til ledere for tros- og livssynssamfunn i Stavanger** som sier hva som skal til for å opprettholde en god dialog.

Den nasjonale dialogen har også tatt initiativ til en **ungdomsdialog** i Oslo-området. Ungdom under 25 år fra 10 forskjellige tros- og livssynssamfunn skal ha en weekend sammen i november 2000, noe som forhåpentlig også er en start på noe mer.

Denne nasjonale dialogen er den første i Norge som har samlet et bredt, representativt lederskap av alle tros- og livssynssamfunn. Vi synes vi kom et stykke. Men som også grupperapportene vil vise, vi har langt igjen på mange områder. Det har vært dialoger før, og vi håper at det vil bli mange flere i fortsettelsen. Verdikommisjonen vil legges ned, men Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn vil fortsette og har som en av sine fremste oppgaver å fremme denne dialogen.

Oversikt over deltakerene og deres vararepresentanter i Den nasjonale tros- og livssynsdialogen

Alternativt Nettverk

Roald Pettersen
Øyvind Solum

Arbeidsutvalget

Barbro Sveen
Britt Standlie Thoresen
Dag Hareide
Egil Lothe
Inge Eidsvåg
Kristian Alm
Nasim Riaz
Ømulf Steen

Baha'i

Liv Vitols
Thor Henning Lerstad

Buddhistforbundet

Flemming Skahjem-Eriksen
Hoa Tran
Knut Espen Arnesen
Thich Vien Tinh

Den katolske kirke

Brynjulv Norheim
Elizabeth Bobis Jensen
Kari Mette Eidem
Khanh Thanh Nguyen
May-Lisbeth Myrhaug
Michael Watters

Den norske kirke

Anne Hege Grung
Anne Weider Aasen
Bjørn Vegge
Erling Pettersen
Gunnar Holth
Gunvor Kongsvik
Inger Nesvåg
Jan Opsal
Jon Østby
Karl Johan Hallaråker
Lailia Riksaasen
Marianne Skjortnes
Mildrid Wik
Oddbjørn Leirvik
Oddvar Hatlehol
Ole D. Hagesæther
Ole Mattis Hætta
Stig Utne
Synnøve Breivik
Tormod Engelsen
Yngve Sagedal
Øystein Braaten

Filosofisk Institutt

Jon Wetlesen
Kjell Madsen

Hinduistiske Trossamfunn

Mangat Rai Sharma
Shri Lal Sahajpal

Human-Etisk Forbund

Anne Brinch Skaara
Bente Sandvig
Brit Nustad
Grete Holen
Jan Tambs Lyche
Kjartan Selnes
Levi Fragell
Ragnar Kværness
Terje Emberland
Tove Beate Pedersen

Institutt for menneskerettigheter

Lena Larsen
Tore Lindholm

Islamsk Råd Norge

Arvid Senhadji
Aynur Ehren
Billah Bozayen
Imam Ibrahim Saidy
Mohammed Hamdan
Mohammed Jawari
Rahma I. Dirir

Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige

Espen Lynne Amundsen
Ole Podhomy

Kristensamfunnet

Gunnvor Breivik
Sven-Åke Lorentsson

Mosaiske trossamfunn

Jason Rappaport
Michael Gritzman

Norges Frikirkeråd

Arvid Hunemo
Billy Taranger
Dag Nygård
Ingunn Folkestad Breistein
Kjell Ohldieck
Liv G. Gundersen
Magne Ørpetveit
Marit Kromberg
Ole Johann Rustad
Per Eriksen
Per Øvergaard
Svein Jacobsen
Terje Solberg
Tove Odland
Øystein Brinch

Ortodokse kirke

Johannes Johannesen
Torstein Tollefsen

Oslo Kristne Senter

Knut H. Jahr
Toralf Østli

Sikh

Gourpeet Singh
Kawaljit Singh Garcha

Fra artikkelen: Erfaringer med dialog: "Vi er relasjoner"

Av Inge Eidsvåg

La meg oppsummere i ti punkter noen forutsetninger for en ekte dialog, slik jeg har erfart det.

- 1) Det er viktig å bruke god tid på å lære hverandre å kjenne. Fall ikke for fristelsen til å begynne med meningene. Vi er noe mer enn våre meninger. Gjennom å fortelle våre egne og lytte til de andres historier, skaper vi et landskap omkring våre meninger. Vi har alle en barndom, familie, venner, arbeid, interesser. Våg å gjøre dette synlig for de andre, og bruk din fantasi til å tenke deg inn i deres situasjon.
- 2) Inviter alle deltakerne med på å drøfte tema og arbeidsmåter. Det gir eierskap til prosjektet, og skaper trygghet hos deltakerne. Man forsikrer seg om at prosjektledelsen ikke har noen skjult agenda. Forsøk på manipulering undergraver tilliten og er ødeleggende for enhver ekte dialog.
- 3) Å gi seg inn i dialogen er å akseptere at de andres synspunkter er tilgjengelige for en gjennom språket. Alle parter forplikter seg i forhold til dette språklige fellesskapet, og må derfor også underkaste seg språkets iboende regler for argumentasjon og sammenheng, sannhet og oppriktighet.
- 4) Hensikten med dialogen må aldri være å tvinge eller lokke de andre til å forandre seg. Dette er propagandaens kjennetegn. Vi deltar i dialogen for selv å lære, vokse og forandres. Det er pedagogikkens metode, som virker i skjæringspunktet mellom den vi er og den vi er i ferd med å bli. For gjennom dialogen søker vi ikke enighet, men forståelse.
- 5) Dialogdeltakerne må få lov til å representere seg selv. Det betyr at de definerer og forklarer egne synspunkter - og at dette respekteres. Ingen bør si at motparten egentlig mener noe annet enn det hun/han faktisk har sagt.
- 6) Bare likeverdige kan delta i en virkelig dialog. Maktforholdet mellom herren og hans trell er i utgangspunktet så forskjellig at det undergraver selve forutsetningen for en felles søken etter sannhet. Jeg sier ikke at dialog mellom mennesker med svært ulik status er umulig, men at likeverdigheten da må opprettes før man kommer videre. Det kan blant annet skje gjennom en utdypende personlig samtale, der maktens ytre attributter skrelles vekk og man kommer ned til de personlige egenskaper.
- 7) Vi bør sammenligne våre idealer med dialogpartnernes idealer, vår praksis med deres praksis, våre beste øyeblikk med deres, våre forsyndelser med deres, etc. Vi vil komme galt ut hvis vi insisterer på å sammenligne våre blankpussede idealer av i dag med deres forgåelser i fortiden.
- 8) Vi må øve oss i å være lydhøre for nyanser, i tonefall så vel som kroppsspråk. I vår evne til å oppfatte nyanser ligger ofte åpninger for tilnærming og forståelse. Små sprekker i fasaden kan vise seg å bli inngangsdører til hverandre.
- 9) Noen ganger må vi gå omveier for å komme den korteste veien fram. Det som kan synes som irriterende digresjoner og avsporinger, kan være nødvendige sidesteg for å gjøre den felles stien bredere. Vær lydhør og vis tålmodighet også overfor det som umiddelbart lyder som utenomsnakk. Ofte skaper det lysninger som gjør at andre også kan gå lettere.
- 10) Ha god tid. Dialogens verste fiende er ofte tidspresset. Da stivner posisjonene lett til og angsten for å bli "overkjørt" gjør en lukket og tilbakeholden. De nye tankene må gis tid til å modnes i eget sinn, slik at en kjenner og vet hva en godtar og hva en forkaster.

– Spennende dialog om tro og livssyn i Norge

Ørnulf Steen er assisterende generalsekretær i Mellomkirkelig råd og medlem av Samarbeidsråd for tros- og livssynssamfunn. Han er også med i styringsgruppa for dialogprosjektet som han omtaler i denne artikkelen.

Det er nok flere som har hørt om Verdikommisjonen (VK) enn om Samarbeidsråd for tros- og livssynssamfunn (STL). Allikevel er nok den langsiktige verdien av Samarbeidsrådet den viktigste, ettersom rådet bl.a. har som mål «gjennom dialog å fremme gjensidig forståelse og respekt mellom tros- og livssynssamfunn». STLs medlemmer er i tillegg til Den norske kirke, Islamsk Råd Norge, Human-Etisk Forbund, Norges Frikirkeråd, Det Mosaiske Trossamfunn, Alternativt Nettverk, Baha'i-samfunnet i Norge og Buddhistforbundet.

De to organene, VK og STL, har gjennom det siste året samarbeidet om et felles prosjekt kalt «Dialog om tro og livssyn i Norge». 50 representanter for de fleste tros- og livssynssamfunn i Norge har i fellesskap og i grupper arbeidet med seks ulike tema: Skole, familie, seksualitet og likestilling, forbrukersamfunnet, vold, religionsfrihet. Målet har vært å samtale om disse tema med ståsted i de ulike tradisjoner for å finne frem både til enighet og uenighet, og å si noe om hvordan man best kan håndtere uenighet.

Siste fellessamling fant sted 1.–2. september. En endelig rapport fra arbeidet vil foreligge som del av Verdikommisjonens slutt-rapport.

Hva har det kommet ut av dette prosjektet? Noen vil si «ikke så mye», for hva betyr vel noen møter og noen rapporter omkring ulike tema? Kanskje er noe av det viktigste som har kommet ut av dette at mennesker har møtt

hverandre på tvers av tro og livssyn, at de har øvet seg i å samtale, også om det som er vanskelig. trent seg i å respektere hverandre. Ett lite skritt i et samfunn som i økende grad, i hvert fall for noen regioners del, preges av flere kulturer og flere religioner.

Hvordan utfordrer en slik organisert dialog Den norske kirke og dens deltakere i dialogen? La meg trekke frem et par momenter:

Det første handler om forholdet mellom majoritet og minoritet. Den norske kirke er en majoritetskirke. Flertallet av den norske befolkning er medlemmer. Motet med representanter for andre trossamfunn hjelper oss til å se hvordan de opplever en majoritetskirke. Forholdet mellom majoritet og minoritet krever en ekstra folsomhet på og evne til å sette seg inn i en annen situasjon enn vår egen. Som majoritet må vi være særlig oppmerksomme i forhold til det som kan oppfattes som overgrep eller manglende hensyntagen til minoriteter. Samtidig må ikke hensynet til minoritetene fore til at majoriteten fratras retten til en tydelig profil og klare meninger. I så fall har man bare gjort om rollene uten å løse dilemmaet i relasjonen majoritet/minoritet. At majo-

ritetskirken i vårt tilfelle også er knyttet til staten, avdekker selvsagt problemområder som det er nødvendig å arbeide med.

Et annet poeng er knyttet til et bærende element i vår kirkeforståelse, at kirken etter sitt vesen er misjonerende. Kan vi som en misjonerende kirke lære noe av å delta i et slikt dialogprosjekt? Dialogen har den gevinst at egen trosidentitet styrkes i møte med en som tror annerledes. Slik sett kan dialogen medvirke til å utruste kirken i sin misjon.

Samtidig tror jeg at en kirke med et tydelig engasjement i misjon risikerer å redusere andre mennesker til objekter for kirkens innsats. For at dialogen skal komme noen vei må mennesker møtes som subjekter med respekt for hverandre og vilje til å lytte og å forstå. Å delta i dialog kan bidra til å korrigere oss dersom vi tenderer mot å gjøre mennesker til objekter for vår misjon.

Kommer vi i konflikt med kirkens misjonerende vesen gjennom en slik dialog, går vi på akkord med eller mister vi vår identitet? Dialogen om tro og livssyn i Norge har ikke et misjonerende sikte. Den handler om å bli bedre kjent gjennom å møte hverandre, samtale om konkrete utfordringer i vår tid,

finne frem til både det vi er enige om og finne ut av hvordan vi kan leve sammen også i det vi er uenig i, m.a.o. lære oss til å leve sammen på tvers av ulike skillelinjer. Dette er ikke i konflikt med kirkens misjonerende vesen, fordi kirken i misjon alltid er knyttet til det å dele, til å leve i dialog og åpenhet i forhold til annerledes troende. Dette har en verdi i seg selv. Samtidig er dette også en måte å fortelle om veien vi har valgt å gå, for dialogen bærer også vitnesbyrdet i seg. Så er det heller ikke til å underslå at dialogen bærer en risiko fordi sann dialog innebærer vilje til å la seg påvirke.

Til sist, dialogprosjektet må oppfattes som et kolon: Det har vært et avgrer prosjekt, men det går en vei videre både nasjonalt, regionalt og i det enkelte lokalmiljø og menighet. Nasjonalt vil STL arbeide videre både med aktuelle tema og organisering. I noen byer, som for eksempel Stavanger, er man godt i gang med et organisert dialogarbeid, og andre er i startfasen. Kontakt med andre tros og livssynssamfunn styrker bevisstheten om utfordringer som følger av at vårt samfunn er i stor endring både ved at det fler-kulturelle og det flerreligiose er tydelige innslag i flere lokalmiljøer. Prosjektet «Dialog om tro og livssyn i Norge» kan kanskje oppfattes som et lite treningsopplegg. Hvordan blir fortsettelse?

KIRKETEKSTILER

Broderikunst på:
alterduk - antependium
- messehake - stola
- prekestolklede o.l.
Konsulentoppdrag
Restaurasjonsoppdrag

Broderikunstner
Anne Landsverk
ATELIER NORSK
BRODERIDESIGN
Inkognito. 4, 0258 Oslo
Tlf 22 56 02 82

www.scanmetal.dk

Besøk vår hjemmeside.
Kirkebelysning og utendørsbelysning.
Renovering av belysning. Metalloppgaver og gjørtlerarbeid.